

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**ANALÝZA SOUČASNÉHO DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU
V ČESKÉ REPUBLICE A JEHO PRAVDĚPODOBNÝ
VÝVOJ DO BUDOUCNA**

Autor práce: Helena Hajníková, DiS.
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: Doc. Ing. Jaroslav Slepecký, PhD., MBA
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platné znění.

Helena Hajníková, DiS.

Děkuji vedoucímu práce Doc. Ing. Jaroslavovi Slepeckému, PhD., MBA za užitečné rady, věnovaný čas, vstřícnost a pomoc, kterou mi věnoval při zpracování mé bakalářské práce.

ABSTRAKT

Hajníková, H. *Analýza současného důchodového systému v České republice a jeho pravděpodobný vývoj do budoucna*: bakalářská práce. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií o.p.s., 2019. 64 s. Vedoucí bakalářské práce: Doc. Ing. Jaroslav Slepecký, PhD., MBA.

Klíčová slova: důchodový systém České republiky, sociální pojištění, průběžné financování, fondové financování.

Bakalářská práce řeší stále aktuální tematiku, a to je důchodový systém v České republice. Ve zpracování jsou vysvětleny základní pojmy od historie do současného stavu důchodového systému a jeho financování. Dále jsem se zaměřila na jednotlivé změny v důchodovém systému, které probíhaly od roku 1989 do současné doby, a nastínila jsem pravděpodobný vývoj důchodového systému v důsledku demografické prognózy obyvatelstva ČR do roku 2050. Při zpracování daného tématu vycházím převážně z analýzy odborné literatury, zákonů o důchodovém pojištění a ze sběru empirických dat.

Cílem bakalářské práce bylo zmapovat důchodový systém v České republice, přiblížit širší veřejnosti základní principy fungování tohoto systému a nastínit jeho pravděpodobný vývoj do budoucna. Výsledky analýz mohou poskytovat srozumitelné informace budoucím důchodcům.

ABSTRACT

Hajníková, H. *Analysis of the currant pension systém in the Czech Republic and its likely future developement*: Bachelor thesis. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2019. 64 p. Supervisor: Doc. Ing. Jaroslav Slepecký, PhD., MBA.

Key words: pension system in the Czech Republic, social insurance, interim financing, funded financing

Bachelor work /thesis/ still deals with the subjects matter, and that is the pension system in the Czech Republic. In processing the basic concepts from history are explained in the current state pension system and it is financing. I also looked at the changes in the pension system, from 1989 until now, and I outlined the likely development of the pension system as a consequence of democratic prognosis of the population by 2050. I am processing the analysis of non-fiction literature, the laws concerning pension insurance and also collecting of empirical data.

The target of my work was to chart the pension system in the Czech Republic, to introduce the wider public the basic principles of the functioning of the system and outline its likely development in the future. Results of analyses may provide comprehensible information to prospective retirees.

OBSAH

ÚVOD	7
1 CÍLE A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	9
2 ANALÝZA VÝVOJE DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ	11
2.1 Historický vývoj důchodového systému České republiky	11
2.2 Zlomový rok 1924	12
2.3 Poválečné období	13
2.4 Současný systém sociálního zabezpečení.....	14
2.5 Model sociálního zabezpečení v ČR	16
3 FINANCOVÁNÍ DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU	17
3.1 Průběžné financování	17
3.2 Fondové financování	18
3.3 Více pilířový systém financování sociálního zabezpečení.....	19
3.3.1 <i>Veřejný pilíř</i>	20
3.3.2 <i>Povinný soukromý pilíř</i>	20
3.3.3 <i>Dobrovolný soukromý pilíř</i>	21
3.4 Financování důchodového systému České republiky.....	21
3.4.1 <i>Financování I. pilíře</i>	21
3.4.2 <i>Financování II. pilíře</i>	22
3.4.3 <i>Financování III. pilíře</i>	23
4 ZMĚNY V DŮCHODOVÉM SYSTÉMU OD ROKU 1989 DOSUD	25
4.1 Zákon o důchodovém pojištění	26
4.2 Malá důchodová reforma.....	30
4.3 Velká důchodová reforma	33
5 PRAVDĚPODOBNÝ VÝVOJ DS V ČR	36
5.1 SWOT analýza pro průběžný systém financování DS	36
5.1.1 <i>Silné stránky I. pilíře</i>	37
5.1.2 <i>Slabé stránky I. pilíře</i>	37
5.1.3 <i>Příležitosti I. pilíře</i>	42
5.1.4 <i>Hrozby I. pilíře</i>	44
5.2 SWOT analýza pro fondový systém financování DS ČR	46

5.2.1	<i>Silné stránky III. pilíře</i>	47
5.2.2	<i>Slabé stránky III. pilíře</i>	48
5.2.3	<i>Příležitosti III. pilíře</i>	49
5.2.4	<i>Hrozby III. pilíře</i>	49
5.3	Porovnání průběžného a fondového systému financování DS	50
5.3.1	<i>Demografické riziko</i>	51
5.3.2	<i>Ekonomická rizika</i>	52
5.3.3	<i>Politická rizika</i>	52
5.3.4	<i>Riziko kapitálového trhu</i>	53
5.3.5	<i>Riziko dlouhověkosti</i>	54
5.3.6	<i>Shrnutí</i>	54
ZÁVĚR		56
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ		61
SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ		64

ÚVOD

V současné době je potřeba zamyslet se nad skutečností, jak většina ekonomicky aktivních lidí přistupuje ke svému životu, potažmo jak přemýšlí o své budoucnosti. Každý člověk prožívá ve svém životě různá životní období. Mohou nastat situace, kdy však nemusí být schopen hradit všechny náklady tak, aby nestrádal. Některé takové situace mohou být nepředvídatelné, např. nemoc, úraz. Jiné může člověk v budoucnu očekávat, a tudíž se na ně připravit, např. stáří. Zde je potřeba si přiznat, že veškerá odpovědnost, jak budeme zabezpečeni v nemoci či ve stáří, záleží jen na každém z nás, na našem rozhodování, které by se nemělo podceňovat.

Soubor právních předpisů, který upravuje hmotné zabezpečení a služby, jež stát zabezpečuje, reguluje nebo poskytuje občanům, kteří v důsledku sociální události nemohou být výdělečně činnými a jejichž nezadatelná sociální práva zaručená ústavou jsou ohrožena, se nazývá právo sociálního zabezpečení. Zároveň soubor těchto právních norem upravuje povinnost občanů zabezpečit se pro budoucnost a upravuje způsoby přerozdělování mezi lidmi pro krytí jejich státem uznaných sociálních potřeb.

Jedním z klíčových systémů sociálního zabezpečení v České republice je sociální pojištění, které zahrnuje důchodové pojištění a nemocenské pojištění. Jeho účelem je řešení dlouhodobé a krátkodobé sociální situace, na kterou se může každý občan připravit formou odložení části své dnešní spotřeby do budoucnosti. Sociální situace, které vyžadují poskytování dlouhodobých dávek, jsou stáří, invalidita, ovdovění a osiřetí. Mezi sociální situace, které mají potřebu krátkodobého zabezpečení, patří dočasná pracovní neschopnost pro nemoc nebo úraz, karanténa, ošetřování člena rodiny, těhotenství a mateřství a ztráta zaměstnání v důsledku nezaměstnanosti.

Odložením části dnešní spotřeby do budoucnosti je realizováno financování systému sociálního pojištění prostřednictvím povinného placení pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, které odvádí v souladu se stanovenými pravidly zaměstnanec, zaměstnavatel a osoba samostatně výdělečně činná. Pro celou naši společnost je důležité, aby se každý jedinec podílel na svém sociálním zabezpečení, aby platil zákonem stanovené pojistné a přispíval na státní politiku zaměstnanosti a nemusel se v budoucnu ocitát v záchranné sociální síti.¹

---

¹ KAHOUN, Vilém, et al. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. Praha, 2009, s. 26.

V rámci studia na Vyšší odborné škole jsem absolvovala stanovenou praxi na Okresní správě sociálního zabezpečení ve Strakoniciích, převážně na oddělení důchodového pojištění, a proto jsem se ve své bakalářské práci zaměřila na poznatky v problematice celého důchodového systému v České republice.

Téma pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala proto, že se týká úplně každého z nás, bez rozdílu pohlaví, věku, či náboženského vyznání. Slovo důchod je převážně spojováno se stářím a stáří čeká úplně každého. Většinou si ani neuvědomujeme, jak rychle náš čas utíká a zpravidla ani v produktivním věku nepřemýšlíme nad tím, co bude zítra, a žijeme přítomností. Ale ruku na srdce, nemáme se náhodou bát, že za pár desítek let nebude dostatek peněz na vyplácení důchodů?

1 CÍLE A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce je zmapovat důchodový systém v České republice, přiblížit širší veřejnosti základní principy fungování tohoto systému a nastínit jeho pravděpodobný vývoj do budoucna.

Co vlastně je důchodový systém? Důchodový systém je souhrn opatření, které vedou k sociální ochraně občanů ve stáří. Každý systém má svá pravidla a opatření, která směřují ke stejnému cíli, tj. zabezpečit občany ve stáří pomocí důchodového pojištění tak, aby se udržela jejich adekvátní životní úroveň.

Důchodový systém v České republice je velice široký pojem, u kterého můžeme říct, že je v neustálém vývoji. Vzhledem ke stárnutí obyvatelstva se dá předpokládat, že stát bude „nucen“ některé věci poupravit, pozměnit. Celkově se dá předpokládat, že takový důchodový systém jaký je u nás dnes, tady za deset let nebude. Mělo by být zajištění ve stáří soukromým, nebo veřejným zájmem? Je výhodnější spíše průběžný, nebo fondový důchodový systém? Mělo by být spoření do penzijních fondů dobrovolné, nebo povinné? Je česká důchodová reforma prováděná po roce 2010 správná? Je stárnutí populace tragédií, nebo příležitostí?²

V bakalářské práci se budu zabývat touto stále aktuální tematikou a předpokládám, že se mi podaří odpovědět na položené otázky. Při vlastním zpracování celý důchodový systém rozčlením na menší systematické části. Provedu analýzu úředních dokumentů, jednotlivých souvisejících zákonů a archivních dat. Dále budu sledovat také veřejné dokumenty a virtuální data, aby mne případně upozornily na novinky ve sledované oblasti.³

V první části své práce se zaměřím na historii důchodového pojištění od prvotních jednodušších forem zabezpečení na stáří, až po současný stav. Ve druhé části své práce se budu zabývat základními způsoby financování penzijních systémů tj. financování průběžné a kapitálové a pokusím se o srovnání obou variant. Ve třetí části práce se zaměřím na jednotlivé změny v důchodovém systému od roku 1989, neboť právě v tomto roce si nové společenské a ekonomické podmínky vyžádaly i změny v oblasti sociálního zabezpečení.

---

² LOUŽEK, MAREK. *Důchodová reforma*. Praha, 2014, s. 8-9.

³ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha, 2005, s. 12.

Ve čtvrté části nastíním pravděpodobný vývoj důchodového systému v důsledku demografické prognózy obyvatelstva ČR do roku 2050. Při zpracování daného tématu budu vycházet převážně z analýzy odborné literatury, zákonů o důchodovém pojištění a ze sběru empirických dat.

2 ANALÝZA VÝVOJE DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ

V následujících podkapitolách přiblížím vývoj důchodového systému, neboť právě jeho nastínění slouží jako podklad pro pochopení další problematiky.

2.1 Historický vývoj důchodového systému České republiky

První státní důchodový systém spatřil světlo světa roku 1881 v Německu. Jeho tvůrce Otto von Bismarck je dodnes považován za zakladatele státního sociálního systému, který byl první svého druhu v Evropě a stal se vzorem i pro ostatní země. Šlo o celý systém pojištění pro případ nemoci, pracovního úrazu, invalidity a stáří, do kterého byly zahrnuty nejširší vrstvy obyvatelstva. Tento systém je považován za základ moderního pojištění, avšak od současného průběžného systému se v mnohém liší. Věk odchodu do důchodu byl stanoven na 70 let, přičemž průměrná délka života byla koncem 19. století přibližně kolem 55 let. Dožít se penze tedy znamenalo mimořádnou pojistnou událost. Tehdejší starobní důchody proto téměř nezatěžovaly státní rozpočet. Na sociální zabezpečení přispívali všichni, a tak pokud již vznikla nějaká mimořádná pojistná událost a někdo překročil stanovený věk, málokdy si užíval vyplácené renty delší čas, státní rozpočet nebyl tedy tolik zatěžován a příjmy se kumulovaly.⁴

Pokud bychom chtěli v současné době dosáhnout na takový stav, že by příjmy ve státním rozpočtu zůstávaly, musela by být stanovená hranice odchodu do důchodu až po devadesátém roce života, neboť průměrná délka života se nyní pohybuje okolo 79,5 roku, což je zcela nepředstavitelné.

V konci 19. století se tedy nevyplácené prostředky shromažďovaly ve fondu, který však stát postupem doby prohospodařil. Nakonec byl tento systém změněn na průběžný, nekrytý jakoukoliv rezervou, ale byl státem garantovaný. Vzhledem k tomu, že v té době ještě neexistoval demografický problém, bylo stále dostatek prostředků na vyplácení požadované renty.

Tento důchodový systém byl po roce 1918 převzat do právního řádu 1. republiky, avšak sociální zabezpečení bylo v těchto letech značně roztříštěné.

---

⁴ Šimek, Robert. *Otto von Bismarck: Důchody od kancléře* [online]. 2015 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z WWW: <<https://www.euro.cz/byznys/otto-von-bismarck-duchody-od-kanclere-901434>>.

Zabezpečovalo jen asi jednu pětinu obyvatelstva a zahrnovalo pouze část ekonomicky aktivní populace, zejména státní a veřejné zaměstnance.

2.2 Zlomový rok 1924

Nový zákon, řešící sociální pojištění byl vyhlášen 30. října 1924 pod č. 221/1924 Sb., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří. Poprvé bylo sociální pojištění sjednoceno i organizačně vznikem Ústřední sociální pojišťovny, která spravovala invalidní a starobní pojištění a starala se i o nemocenské pojišťovny. Jednalo se na tehdejší dobu o pokrokový zákon.⁵

Jeho hlavní zásady byly:

- a) Invalidní a starobní pojištění tvořilo jednotný rizikový finanční celek, který byl pouze organizačně spojen s jinak samostatným pojištěním nemocenským.
- b) Z dělnického invalidního a starobního pojištění se poskytovaly jednak důchody jako dávky opakující se a jednak dávky jednorázové. Základními dávkami byl důchod invalidní, který byl podmíněn ztrátou výdělečné schopnosti, a dále důchod starobní. Náležel pojištěnci po dovršení 65. roku věku. Pro pozůstalé byl zaveden důchod vdovský a sirotčí. Z dávek jednorázových se poskytovalo odbytné, které za určitých podmínek náleželo pozůstalým po pojištěnci nebo důchodci.

Nárok na důchod vznikl po uplynutí určité doby v pojištění, tzv. čekací doby, dále pak splněním další podmínky vzniku nároku, což byla skutečnost, že pojistný případ tj. invalidita, dovršení předepsaného věku, nebo úmrtí, musel nastat za trvání pojištění.

Pro zajímavost uvádím, že minimální výše důchodu v dělnickém pojištění činila po tříletém pojištění přibližně 95 korun měsíčně. Nejvyšší invalidní a starobní důchod činil 450 korun měsíčně, avšak tohoto důchodu mohl dosáhnout jen pojištěnec, který byl nepřetržitě 50 let pojištěn. Prakticky tedy tohoto důchodu nemohl dosáhnout nikdo.

- c) Kromě peněžních dávek zavedl zákon jako dobrovolnou dávku, léčebnou péči.
- d) Omezil některé dávky nemocenského pojištění (již tehdy byla zavedena třídní karenční doba).

---

⁵ČSSZ: *80 let sociálního pojištění* [online]. Praha. 2004. [cit. 2018-11-21]. Dostupné z WWW:<<https://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/informacni-materialy/publikace.htm>>.

Jednalo se v podstatě o zákon, který usiluje o udržení životní úrovně pojištěných i ve stáří. Stát se začal stavět do hlavní role péče o práce neschopné a začal tak předjímat odpovědnost za občany a za soukromé instituce. Zákon byl velmi pokrokový a stal se jednou z nejvýznamnějších sociálních reforem v tehdejší Československu. Ještě v současné době se používá hlavní koncepce z tohoto zákona, která ovšem v dnešní době již přestává vyhovovat současným podmínkám.

2.3 Poválečné období

Po druhé světové válce bylo zákonodárství první Československé republiky v oblasti sociální v zásadě převzato. Sociální situace byla velmi komplikovaná, neboť pojistné fondy byly buď zabaveny okupační mocností, nebo byly znehodnoceny v důsledku válečných událostí.⁶ Začaly se objevovat snahy o odstranění rozdílů v příjmech jednotlivých sociálních skupin i v důchodovém zabezpečení. Důchody z dělnického a hornického pojištění vykazovaly oproti důchodům soukromých zaměstnanců a ve veřejném zaopatření daleko větší nárůst. Až do roku 1948 byl důchodový systém diferencovaný a legislativně nejednotný. Existovalo zde veřejnoprávní zaopatření státních a veřejných zaměstnanců, penzijní pojištění soukromých zaměstnanců, hornické pojištění a dělnické pojištění invalidní a starobní. Pro různé důchodové kategorie odvozené od zaměstnaneckého poměru a typu profese platila jiná úprava pojistné i rozdílné podmínky pro nároky na dávky důchodového zabezpečení.

V roce 1948 byl přijat zákon č. 99/1948 Sb., o národním pojištění, který na svou dobu byl velmi pokrokový.⁷ Byl opuštěn pojišťovací princip a byly přijímány nové předpisy, které vycházely ze sovětských zkušeností. Zákon sjednocoval všechny dosud oddělené důchodové kategorie, nově byly začleněny i osoby samostatně výdělečně činné. Zvláštní právní úprava zůstala zachována pouze některým profesním skupinám, například pracujícím ve ztížených podmínkách (horníci). Systém byl založen na modelu rovných příspěvků i dávek pro jednotlivé skupiny pracujících. Povinně do něho přispívali zaměstnanci, zaměstnavatelé, a podílel se i stát.

Národní pojištění zahrnovalo nemocenské, důchodové a úrazové pojištění. Existovala zde určitá vazba poskytovaných dávek na výši výdělků a omezeně i na dobu

---

⁶ KAHOUN, Vilém, et al. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. Praha, 2009, s. 31

⁷ KOTOUS, J., G. MUNKOVÁ a M. ŠTEFKO. *Obecné otázky sociální politiky*. Praha, 2013, s. 84

pojištění. Tehdy klesla hranice pro nárok na starobní důchod u většiny pojištěnců z 65 na 60 let. Následující reforma v polovině 60. let naopak zavedla zdanění důchodů, stanovila důchodová maxima a především úplně zlikvidovala pojistný princip v systému. Důchodový systém byl nově jedno pilířový, plně řízený a financovaný státem a chyběl zde mechanismus přizpůsobení dávek změněným životním nákladům. Některé nové prvky vnesené do systému pak přetrvaly a byly odstraněny až po reformách při transformaci společnosti po roce 1989.

2.4 Současný systém sociálního zabezpečení

Česká republika ve srovnání s bývalými zeměmi RVHP po roce 1989 nepodlehla žádným převratným reformním pokusům. Důvodem byl fakt, že v ČR po uplynutí funkčního období polistopadové vlády zvítězil liberální pohled na soukromé penzijní systémy, ale nevedlo se dosáhnout společenské shody na celkové reformě systému. Primárním cílem při reformě penzijního systému po roce 1989 bylo pokračovat v tradicích sociálního pojištění v České republice a rovněž vytvořit systém důchodového pojištění, jehož hlavním pilířem je mezigenerační solidarita, finanční stabilita a transparentnost.

Po sametové revoluci v roce 1990 byl penzijní systém z hlediska uspořádání sjednocen, načež v roce 1991 byla prosazena valorizace důchodů, ke které se o rok později přidalo i zrušení upřednostňování vybraných zaměstnání z tzv. I a II. pracovní kategorie (funkce u ozbrojených sil a složek). Kromě tohoto byly odstraněny osobní důchody, udělované z politických rozhodnutí, jejichž výše byla určena bez ohledu na obecné podmínky stanovení výše starobních důchodů, a rovněž skončila diskriminace osob samostatně výdělečně činných.⁸

Vznikla nová soustava orgánů státní správy s působností v oblasti sociálního zabezpečení, tedy Česká správa sociálního zabezpečení, vytvořená sloučením Úřadu důchodového zabezpečení v Praze, České správy nemocenského pojištění a Správy nemocenského pojištění Svazu českých a moravských výrobních družstev. Navázala na práci svých předchůdců, převzala jejich archivy a rozsáhlou evidenci občanů.⁹

---

⁸RUDOLFOVÁ, Veronika a Vít SAMEK. *Důchodová reforma a její vliv na ekonomickou konkurenceschopnost a sociální soudržnost* [online]. Praha: Filozofická fakulta UK, 2010 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z WWW: <http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/497_038%20-%20Rudolfova,%20Samek.pdf>, str. 18-20>.

⁹ČSSZ: *80 let sociálního pojištění* [online]. Praha. 2004. [cit. 2018-11-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.cssz.cz/o-cssz/informace-informační-materialy/publikace.htm>>.

Do systému rozsáhlých změn v oblasti sociálního zabezpečení v polistopadovém období patří zavedení pojistného na sociální zabezpečení jako zvláštní platba mimo daňový systém. Další významnou změnu znamenalo přijetí nového zákona o důchodovém pojištění (zákon č. 155/1995 Sb.), který platí s několika novelizacemi dodnes.¹⁰

Systém sociálního zabezpečení v ČR se dělí v současné době na dva pilíře: pojistný a nepojistný. V pojistném systému vzniká právní vztah splněním podmínek, které jsou určeny zákonem. Po dobu pojištění je zaměstnanec spolu se zaměstnavatelem povinen platit pojistné. Zda je účast v systému povinná nebo dobrovolná rozděluje pojistný systém na povinný a nepovinný. Do povinného systému patří důchodové, zdravotní a nemocenské pojištění, které je v ČR povinné pro zaměstnance, ale není povinné pro osoby samostatně výdělečně činné. Příkladem dobrovolného systému je doplňkové penzijní spoření. Vedle toho nepojistný systém nevyžaduje placení pojistného, a tudíž je financován z jiných zdrojů. Do nepojistného systému se řadí systém státní sociální podpory a systém sociální pomoci.¹¹

Sociálním zabezpečením v širším slova smyslu se tedy rozumí podpora státu svým občanům při tzv. sociálních událostech. V průběhu života se člověk dostává do řady krátkodobých nebo dlouhodobých sociálních situací, jejichž důsledky není schopen sám nést. V každé moderní společnosti je úkolem státu, vytvořit systém, který by nepříznivým sociálním situacím předcházel, zmírňoval jejich dopady a odstraňoval je a tím naplňoval sociální práva.

Mezi sociální situace, při kterých dochází ke ztrátě výdělku a zdroje obživy i schopnosti si takový zdroj obživy opatřit a které tedy vyžadují poskytování dlouhodobých dávek, patří: stáří, invalidita, ovdovění a osiřené. Mezi sociální situace, které vyžadují relativně krátkodobé zabezpečení, patří: dočasná pracovní neschopnost pro nemoc nebo úraz, karanténa, ošetřování člena rodiny, těhotenství a mateřství a ztráta zaměstnání v důsledku nezaměstnanosti.

---

¹⁰ KAHOUN, Vilém, et al. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. Praha, 2009, s. 32

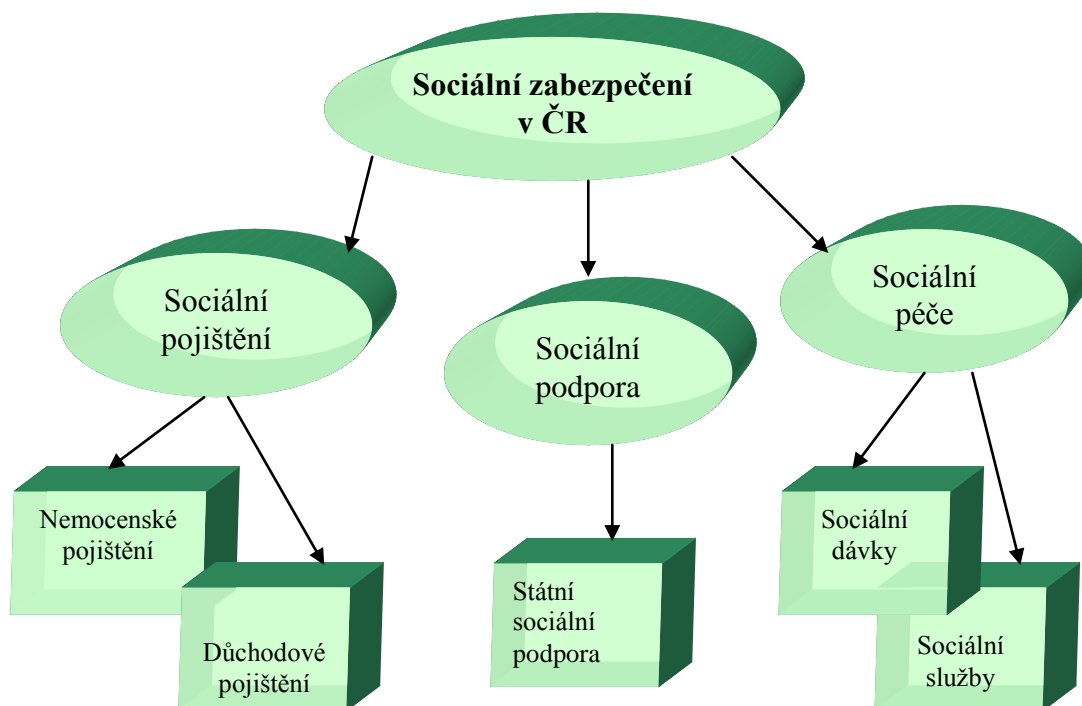
¹¹ KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ. *Sociální politika*. Praha, 2010, s. 177-179.

2.5 Model sociálního zabezpečení v ČR

Rozsah sociálního zabezpečení poprvé vymezila úmluva Mezinárodní organizace práce č. 102 z roku 1952. Pomoc státu při řešení sociálních událostí je poskytována konkrétními sociálními systémy, které představují nástroje k řešení nepříznivých sociálních situací.¹²

Obrázek 1 – Schéma systémů sociálního zabezpečení v České republice

Zdroj: autor práce

Sociální systémy:

- sociální pojištění** – zahrnuje nemocenské a důchodové pojištění,
- sociální podpora** – je koncipováno jako pomoc nízkopříjmovým rodinám s dětmi,
- sociální péče** – soustřeďuje se na skupinu osob, která je určitým způsobem ohrožena (staří lidé, zdravotně postižení, dlouhodobě nezaměstnaní, aj.).

---

¹² KAHOUN, Vilém, et al. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. Praha, 2009, s. 81

3 FINANCOVÁNÍ DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU

Otázkám financování sociálního zabezpečení, zejména pak důchodového zabezpečení věnují ve všech zemích mimořádnou pozornost, neboť financování sociálního zabezpečení je úzce propojeno na rozpočtovou soustavu, tedy veřejné příjmy a výdaje. Bez ohledu na aplikovaný systém sociálního zabezpečení existují v zásadě dva základní přístupy k jeho financování, a to průběžné financování a kapitálové (fondové) financování.

Systém důchodového zabezpečení je možné financovat ze státního rozpočtu, přičemž zdrojem prostředků jsou buď daně z příjmů, nebo příspěvky na sociální důchodové pojištění. Pokud jsou zdrojem prostředků daně, uplatňuje se nejvyšší možná sociální solidarita. Daňové zatížení se s rostoucími příjmy zvyšuje a úroveň důchodu klesá v porovnání s rostoucím výdělkem. V případě, že jsou zdrojem prostředků příspěvky na sociální důchodové pojištění, je míra redistribuce nižší, než je tomu tak v předcházejícím případě. Příspěvky jsou totiž stanoveny jednotným procentem z dosahovaného výdělku. Výše těchto příspěvků je stanovena tak, aby příjmy z příspěvků byly dostatečné na pokrytí nákladů na důchody v určitém období. Cílem této možnosti financování je, aby každý věděl, na co platí.¹³

3.1 Průběžné financování

Prvním způsobem financování sociálního zabezpečení je PAYG systém tj. Pay As You Go, což v překladu přibližně znamená průběžně placený, vyplácený, hrazený. Podstata průběžného financování spočívá v tom, že dávky sociálního zabezpečení jsou financovány buď ze státního rozpočtu (je-li pojistné na sociální zabezpečení ze zákona příjmem státního rozpočtu), nebo prostřednictvím parafiskálního mimorozpočtového fondu sociálního zabezpečení, který je v rámci rozpočtové soustavy napojen některými vztahy na státní rozpočet. Běžné výdaje daného roku jsou financovány z běžných příjmů stejného roku, tzn., nevytváří se žádná kapitálová rezerva, kterou by bylo možno investovat a výnosu z investic použít ve prospěch účastníků. Jedná se o klasický způsob, využívaný u většiny zahraničních systémů k financování důchodového pojištění.

---

¹³ KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ. *Sociální politika*. Praha, 2010, s. 196.

Průběžné financování je založeno na mezigenerační solidaritě, kdy stávající generace ekonomicky aktivních občanů hradí výdaje na dávky důchodového pojištění předchozí generaci. Tento cyklus se v podstatě stále opakuje. Tím, že jsou finanční prostředky průběžně přerozdělovány, se zmírňuje riziko, že tyto prostředky ztratí hodnotu například vlivem inflace. Pokud jsou příspěvkové sazby správně stanoveny, neměly by vznikat rozdíly mezi příjmy a výdaji. Tomu tak v praxi ale není, a tak se nedostatek prostředků na výplatu dávek musí dotovat ze státního rozpočtu.¹⁴

Vedle schodkové nevyrovnanosti jsou příčinou problémů pro průběžný systém financování také demografické změny. V důsledku růstu počtu obyvatel v poproduktivním věku, tedy důchodců, klesá podíl potenciálních plátců pojistného a poplatníků daní. Díky kvalitní zdravotní péči se lidé dožívají delšího věku a tím pádem déle pobírají dávky sociálního zabezpečení. Česká republika se například tento problém snaží řešit posouváním hranice důchodového věku. Demografickým problémem může být také migrace. Dalším problémem průběžného systému financování je nutnost valorizování dávek v důsledku inflace a růst nákladů institucí, poskytujících zdravotní či sociální služby v důsledku nejen inflace, ale i z důvodu technického a technologického pokroku. Zhoubným pro systém sociálního zabezpečení může být i politický populismus, který má za následek zvyšování výdajů na sociální zabezpečení při realizaci volebních slibů.

Hlavní předností průběžného financování jsou především stabilita tohoto systému, nižší náklady na zřízení, možnost uplatnění redistribuce a nižší režie.

3.2 Fondové financování

Druhým způsobem financování důchodového systému je fondové nebo také kapitálové financování, které je založené na existenci individuálních účtů, které vlastní jednotliví pojištěnci, kteří si na ně v průběhu své ekonomické aktivity ukládají své prostředky. Tento systém se uplatňuje v ČR u dobrovolných pilířů důchodového systému. Principem kapitalizace je průběžné hospodaření fondu s prostředky. Fond prostředky investuje do cenných papírů, do akcií a dluhopisů a tím může přinést jejich zhodnocení.

---

¹⁴ KAHOUN, Vilém, et al. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. Praha, 2009, s. 91-92

Na rozdíl od ukládání finančních prostředků do banky však není možné své naspořené prostředky ve fondu vybrat kdykoli dle své potřeby, ale pouze pokud jsou splněny podmínky, které stanoví příslušný pojistný systém. Jakmile pojištěnec dosáhne důchodového věku a odejde do důchodu, starobní důchod mu je vyplácen z jeho naakumulovaných příspěvků. Obvykle je možné čerpat formou důchodu nebo penze, a to buď doživotní, nebo na přesně stanovenou dobu. Pokud je osoba účastna takového systému, může si vybrat míru rizika zvolením způsobu investování svých prostředků. Lze si vybrat od konzervativní až po dynamický způsob investování.

Finanční instituce musí s vybranými prostředky správně a zodpovědně disponovat, neboť v opačném případě hrozí, že spořicí občané nebudou zajištěni v sociálních událostech. Musí zaručit, že nedojde k znehodnocení investic a také musí ochránit příspěvky před inflací. Velkou roli tady hraje stát, který provádí dozor nad hospodařením s vybranými prostředky, avšak z právě z tohoto důvodu je tento systém značně finančně náročný, neboť vyžaduje velkou právní kontrolu nad zapojenými institucemi. Rizikem při tomto způsobu financování může být vysoká míra inflace.

Na druhou stranu velkou výhodou tohoto systému je větší odpovědnost samotného občana na tvorbě úspor pro řešení předvídatelných sociálních situací.

3.3 Více pilířový systém financování sociálního zabezpečení

Tato varianta spojuje dohromady průběžný a fondový systém financování. Z prvního zmíněného systému používá výběr pojistného na sociální a zdravotní pojištění, z druhého pak individuální spoření. Existuje ve struktuře dvou nebo tří pilířové. Ve dvou pilířové struktuře je vytvořen první povinný veřejný pilíř a druhý dobrovolný soukromý pilíř. V případě tří pilířové struktury existuje povinný veřejný pilíř, povinný soukromý pilíř a dobrovolný soukromý pilíř. Světová banka doporučuje právě tento tří pilířový systém.¹⁵

Veřejný první pilíř je určený ke zmírnění chudoby důchodců – znamená vyplácení základní penze. Druhý pilíř se skládá z povinných soukromých schémat, založených na individuálně definovaném příspěvkovém plánu s úzkým vztahem mezi individuálními příspěvky a penzemi. Třetí pilíř zahrnuje dobrovolné spoření.

---

¹⁵ PEKOVÁ, Jitka. *Veřejné finance Teorie a praxe v ČR*. Praha, 2011, s. 276

Tabulka 1 – Tří pilířový systém Světové banky¹⁶

	Povinný veřejně řízený pilíř	Povinný soukromě řízený pilíř	Dobrovolný soukromě řízený pilíř
Cíle	Redistribuce a pojištění	Úspory a pojištění	Úspory a pojištění
Forma	Minimální penze nebo rovný důchod	Plán osobních úspor či zaměstnanecký plán	Osobní úspory nebo zaměstnanecký plán
Financování	Průběžný systém	Fondový systém	Plně fondový systém, příspěvkově financovaný

Zdroj: LOUŽEK, MAREK. *Důchodová reforma*. Praha, 2014

3.3.1 Veřejný pilíř

Veřejný pilíř, jehož cílem je zmírnění chudoby ve stáří a také pojištění dalších rizik, zejména nemoci, invalidity, dlouhověkosti apod., je povinný a upravuje jej zákon. Je založen na principu solidarity, která se projevuje zejména v konstrukci dávek, princip zásluhovosti, tzn. jak dlouho a v jaké výši pojištěnec přispíval do systému, je akceptován méně.

Veřejný pilíř využívá průběžný systém financování sociálního zabezpečení a je pro něj charakteristické mezigenerační přerozdělování.

Financován je z následujících dvou zdrojů:

- a) z parafiskálního fondu sociálního zabezpečení, kam pojištěnci platí povinné příspěvky na sociální zabezpečení;
- b) z veřejných zdrojů státního rozpočtu, tedy z daňových výnosů.¹⁷

3.3.2 Povinný soukromý pilíř

Tento pilíř se nejčastěji používá pro účely zajištění v důchodu. Má charakter soukromého pojištění, a pokud v systému sociálního zabezpečení existuje, je stejně jako veřejný pilíř upraven zákonem. Občan je tedy ze zákona povinen spořit do kapitalizovaného fondu u zvolené pojišťovny, přičemž stát zpravidla rozhoduje o zařazení vybraných pojišťoven do tohoto systému. Povinný soukromý pilíř představuje pro občana zvýšení jeho odvodové povinnosti, což v podstatě znamená, že si povinným

¹⁶ LOUŽEK, MAREK. *Důchodová reforma*. Praha, 2014, s. 17

¹⁷ KAHOUN, Vilém, et al. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. Praha, 2009, s. 95

spořením snižuje současnou spotřebu ve prospěch budoucnosti. Mezigenerační přerozdělování zde nehraje žádnou roli.

Ve dvou pilířové struktuře financování sociálního zabezpečení tento pilíř neexistuje.¹⁸

3.3.3 Dobrovolný soukromý pilíř

Tento pilíř využívá dobrovolné soukromé pojištění. Je stejně jako druhý pilíř založen na principu ekvivalence a zásluhovosti, jsou pro něj typické zásluhové dávky. Občané si v rámci tohoto pilíře mohou dobrovolně smluvit pojištění či připojištění a vytvářet si tak rezervy pro případ potřeby. Státní rozpočet v něm stejně jako v případě povinného soukromého pilíře nehraje žádnou roli. Charakteristickým znakem tohoto pilíře je také státní podpora zpravidla ve formě daňových výhod.¹⁹

3.4 Financování důchodového systému České republiky

Těžko říct, kdo tu metaforu vymyslel, ale vžilo se, že penzijní systém stojí na pilířích. Každopádně to není výmysl český, svědčí o tom mimo jiné i jejich číslování, které naprosto neodpovídá chronologii jejich vzniku v Česku. K prvnímu pilíři přibyl u nás v devadesátých letech třetí pilíř. Ve své práci se zmíním i o druhém pilíři, který vznikl od roku 2013, avšak jeho platnost byla ukončena v roce 2015.

3.4.1 Financování I. pilíře

První pilíř důchodového systému je financován průběžným způsobem. Jedná se o základní, povinný státní a zatím dominující pilíř. Průběžný systém je financován z prostředků ekonomicky aktivních osob, které jsou ihned přerozdělovány současným důchodcům. Finanční prostředky získává stát z povinných odvodů na důchodové pojištění ze mzdy nebo zisku pracující části populace.

Zaměstnanec neodvádí pojistné na povinné důchodové pojištění sám, ale na odvodu pojistného se podílí jeho zaměstnavatel. Zaměstnanci platí 6,5 % ze své hrubé mzdy a dalších 21,5 % odvádí jejich zaměstnavatel. Sociální pojištění zaměstnavatele činí 25 % z vyměřovacího základu.

---

¹⁸ KAHOUN, Vilém, et al. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. Praha, 2009, s. 95

¹⁹ PEKOVÁ, Jitka. *Věřejné finance Teorie a praxe v ČR*. Praha, 2011, s. 278

Osoba samostatně výdělečně činná odvádí na důchodovém pojištění 29,2 % z vyměřovacího základu. V případě, že skutečný vyměřovací základ je nižší než minimální vyměřovací základ, musí být důchodové pojištění zapláceno alespoň z minimálního vyměřovacího základu.

Tabulka 2 – Procentní sazby pojistného platné od roku 2009 dosud

	Důchodové pojištění	Nemocenské pojištění	Státní politika zaměstnanosti	Celkem
Zaměstnavatelé	21,5 %	2,3 %	1,2 %	25 %
Zaměstnanci	6,5 %	neplatí se	neplatí se	6,5 %
Osoby samostatně výdělečně činné	28 %	1,4 % dobrovolně	1,2 %	29,2 % resp. 30,6
Osoby dobrovolně důchodově pojištěné	28 %	z minimálního vyměřovacího základu		28 %

Zdroj: zákon č. 589/1992 Sb., v platném znění

3.4.2 *Financování II. pilíře*

Důchodová reforma od roku 2013 zásadně změnila český důchodový systém. Rozšířila totiž dvou pilířový systém na systém tří pilířový. Bylo zavedeno dobrovolné fondové penzijní spoření u vybraných penzijních společností. Tento nově vzniklý pilíř tvořily důchodové fondy penzijních společností, které nabízely různé investiční strategie. Dobrovolné fondové penzijní spoření se podobalo penzijnímu připojištění, avšak lidé do fondů neukládali měsíční příspěvky, ale odváděli procenta ze svého výdělku, čímž se podobalo prvnímu pilíři.

S účinností od 1. 1. 2013 se tedy zavedl II. pilíř důchodového systému. Znamenalo to, že lidé starší 18 let si mohli část svých povinných odvodů na důchodové pojištění nově směřovat do soukromých penzijních fondů na svůj vlastní důchodový účet.

Nový II. pilíř byl založen na individuálním spoření a na soukromých fondech, které zakládali nově vzniklé penzijní společnosti. Pracující člověk mohl vyvést 3 % ze státního pilíře a tyto peníze zhodnocovat ve fondech s různou mírou rizika. Aby to však mohl učinit, musel k těmto penězům přidat ze svého výdělku ještě další 2 %.

Výsledně tedy odváděl účastník II. pilíře na důchod více než dosud, avšak s pocitem, že část financí obhospodařuje on sám a nikoliv stát.

Představa, že se do nového systému zapojí stovky tisíc klientů, se nenaplnila a proto tento II. pilíř byl ke dni 31. 12. 2015 zrušen. Naspořené peníze si klienti do konce roku 2016 mohli vybrat a dále měli možnost do konce roku 2017 „vyvedenou sumu“, tedy částku odpovídající jinak povinným odvodům do státního důchodového pojištění, vrátit zpět do průběžného systému, tak aby se jim v budoucnu důchod nesnížil.

3.4.3 *Financování III. pilíře*

Pod třetím pilířem českého důchodového systému je možné najít dříve penzijní připojištění, které fungovalo od roku 1994 a následně od ledna 2013 doplňkové penzijní spoření. Třetí pilíř je tvořen jak starými smlouvami o penzijním připojištění, tak novými smlouvami doplňkového penzijního spoření. Tento pilíř lze charakterizovat z mnoha úhlů. Je to systém založený na fondovém financování. To znamená, že prostředky účastníků jsou vloženy u penzijních společností, které je spravují a investují na kapitálových trzích. Každý účastník má svůj individuální účet, na kterém se mu vložené prostředky spoří a zhodnocují a nejsou použity pro současné důchodce na rozdíl od prvního pilíře.

Také se vyskytuje výrazný prvek ekvivalence, který značí, že vyplacené dávky účastníka z tohoto pilíře jsou ekvivalentní příspěvku, které vloží. Další charakteristikou tohoto pilíře je příspěvkově definovaný systém, což znamená, že je přesně definována výše příspěvku vloženého do systému. Poslední charakteristika je dobrovolné zahájení účasti pro jakoukoliv osobu starší 18 let bez dalších omezení. Jen každý občan musí podepsat smlouvu se zvolenou penzijní společností. Je povoleno podepsat jen jednu smlouvu s penzijní společností, buď na dobu určitou, nebo na dobu neurčitou.

Pro účastníka třetího pilíře není stanoveno žádné omezení pro výše příspěvku. Pouze je stanoven minimální příspěvek ve výši 100 Kč měsíčně a není pro něj žádná maximální hranice. Stejná pravidla platí jak pro zaměstnance, tak pro OSVČ a osoby nevydělávající žádné příjmy. Pro každého účastníka platí také pravidlo, že musí platit příspěvky i v době, kdy je nezaměstnaný nebo například je na rodičovské dovolené a nemá žádný příjem. V této situaci existuje možnost přerušit placení příspěvku. Nevýhodou ovšem je, že se doba přerušování nezapočítává do spořicí doby, což má vliv pro získání nároku na některé dávky. Proto je účastníkům dána možnost využít odkladu

placení příspěvků, neboť tato doba se započítává do spořicí doby v případě, že účastník doplatí příspěvky v pozdějším období.

Také existuje možnost pro zaměstnavatele přispívat zaměstnanci do třetího pilíře. Pro jeho výši příspěvku není stanoveno žádné omezení, ale většinou jsou příspěvky zaměstnanci poskytované jen do takové výše, do které je to pro zaměstnavatele daňově výhodné.

Motivací pro vstup do třetího pilíře je pro občany poskytování státní podpory, což představuje jednak daňové úlevy a jednak zejména státní příspěvky, které poskytuje stát jako určitou formu odměny za snahu obyvatel lépe se zajistit na stáří.

Tabulka 3 – Přehled státních příspěvků podle konkrétní výše měsíčního vkladu účastníka²⁰

Příspěvek účastníka v Kč	Státní příspěvek do 31. 12. 2012 (v Kč)	Státní příspěvek od 1. 1. 2013 (v Kč)
100	50	0
200	90	0
300	120	90
400	140	110
500	150	130
600	150	150
700	150	170
800	150	190
900	150	210
1 000 a více	150	230

Zdroj: data z portálu peníze navíc.cz – vlastní úprava

²⁰ Penzijní připojištění – výše státního příspěvku. *Státní příspěvky* [online]. 2012 [cit. 2018-12-11]. Dostupné z WWW: < <http://www.penzinavic.cz/clanky/statni-prispevky-a-danove-vyhody-penzijnihopripojisteni-po-duchodove-reforme>>

4 ZMĚNY V DŮCHODOVÉM SYSTÉMU OD ROKU 1989

DOSUD

V předchozím komunistickém systému se důchody odvíjely především od výdělků, přičemž režim zvýhodňoval vybrané profese např. horníky či jiná riziková povolání. Znevýhodňoval minimálně zastoupenou skupinu rolníků a živnostníků. Jednalo se o univerzální dávkově definovaný důchodový systém, až na výše uvedené výjimky. Důchod závisel na konečné mzdě, ze které se též vypočítával (mzdový průměr tří nejlepších let z posledních uplynulých deseti let).²¹

Primárním cílem při reformě penzijního systému po roce 1989 bylo pokračovat v tradicích sociálního pojištění v České republice a rovněž vytvořit systém důchodového pojištění, jehož hlavním pilířem je mezigenerační solidarita, finanční stabilita a transparentnost.²²

Již v roce 1990 byly zrušeny tzv. osobní důchody, jejichž úroveň byla zvýšená nad zákonem stanovenou výměru na základě politických rozhodnutí. V roce 1991 byla zavedena pravidelná valorizace důchodů a v roce 1992 byly zrušeny preference vyplývající pro některá zaměstnání ze zařazení do tzv. I. a II. pracovní kategorie, podporované bývalým režimem a rovněž skončila diskriminace osob samostatně výdělečně činných.

Je nutno zmínit též vznik nové soustavy orgánů státní správy s působností v oblasti sociálního zabezpečení, tedy Českou správu sociálního zabezpečení, vytvořenou sloučením Úřadu důchodového zabezpečení v Praze, České správy nemocenského pojištění a Správy nemocenského pojištění Svazu českých a moravských výrobních družstev.

V roce 1993 bylo zavedeno zákonem č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, pojistné jako zvláštní platba mimo daňový systém. Toto důležité opatření mělo zdůraznit zásadní odlišnost důchodového pojištění od jiných forem státního zabezpečení, financovaných z daní.

---

²¹ VOSTATEK, Jaroslav. *Penzijní teorie a politika*. Praha, 2016, s. 127

²² RUDOLFOVÁ, Veronika a Vít SAMEK. *Důchodová reforma a její vliv na ekonomickou konkurenceschopnost a sociální soudržnost* [online]. Praha: Filozofická fakulta UK, 2010 [cit. 2018-12-14]. Pražské sociálně vědní studie = Prague social science studies. Veřejná politika a prognostika. Dostupné z WWW: <http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/497_038%20-%20Rudolfova,%20Samek.pdf, s. 18-19>.

Tímto krokem došlo i k vyjádření zásadních rozdílů mezi pojistným a daněmi. Pojistné na důchodové pojištění je cenou za zvýšené sociální jistoty, kterou v porovnání se sociální pomocí důchodové pojištění nabízí. Plnění z pojištění obdrží pouze ten, kdo předtím platil odpovídající pojistné. Nic na tom nemění skutečnost, že na placení pojistného se podílejí i zaměstnavatelé, v České republice dokonce z více než tří čtvrtin, vzhledem k tomu, že pojistné od zaměstnavatelů se posuzuje jako součást mzdy. Ačkoliv došlo k přechodu na jiný způsob financování penzijního pojištění, k oddělení financování od státního rozpočtu nedošlo.²³

4.1 Zákon o důchodovém pojištění

Klíčovým momentem pro český důchodový systém bylo přijetí zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, s účinností od 1. 1. 1996, který znamenal další posun systému důchodového zabezpečení na moderní systém důchodového pojištění a který je založen na sociální a mezigenerační solidaritě. Tento systém byl zaveden jako jednotný s určitou odchylkou pro OSVČ. Je průběžně financovaný, dávkově definovaný a povinný pro všechny ekonomicky aktivní osoby. Po celé řadě novelizací představuje i dnes základní právní předpis sjednocující úpravu povinného veřejného důchodového pojištění. Tato právní úprava již zohledňuje budoucí vývoj věkové skladby obyvatelstva a zavádí postupné zvyšování věku odchodu do důchodu. Předpis upravuje nároky ze základního povinného důchodového pojištění pro případ stáří, invalidity a úmrtí živitele. Stanoví podmínky účasti na pojištění včetně prodlužování doby pojištění potřebné pro nárok na důchod, vymezuje druhy poskytovaných důchodů, podmínky pro jejich nárok a pravidla pro pravidelnou valorizaci těchto dávek. Je zde zavedena dynamická konstrukce výpočtu poskytovaných dávek, tzn., že konstrukce důchodu byla zavedena jako dvousložková. Důchod je složen ze dvou částí – základní výměry (stanovené pevnou částkou stejnou pro všechny druhy důchodů bez ohledu na délku doby pojištění a výši výdělků) a výměry procentní, která je odvozená od celkové výše výdělků jednotlivců za stanovené období.²⁴

---

²³RUDOLFOVÁ, Veronika a Vít SAMEK. *Důchodová reforma a její vliv na ekonomickou konkurenceschopnost a sociální soudržnost* [online]. Praha: Filozofická fakulta UK, 2010 [cit. 2018-12-14]. Pražské sociálně vědní studie = Prague social science studies. Veřejná politika a prognostika. Dostupné z WWW: <http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/497_038%20-%20Rudolfova,%20Samek.pdf>, s. 20.

²⁴ČESKO. Zákon č. 155 ze dne 30. června 1995 o důchodovém pojištění. In ASPI [právní informační systém]. Praha: Wolters Kluwer ČR [vid. 2019-11-21].

Od platnosti uvedeného zákona, tedy od roku 1996 je základní důchodové pojištění založeno na následujících principech:

- **jednotná úprava** – pro všechny skupiny pojištěnců platí jednotné zásady pro nárok na důchod a jeho výpočet,
- **povinná účast** – při splnění stanovených podmínek je systém povinný pro všechny ekonomicky aktivní osoby,
- **obligatornost dávek** – to znamená, že při splnění podmínek vzniká občanovi právní nárok na dávky z důchodového pojištění,
- **zajištění soudní ochrany** – v případě nesouhlasu občana s dávkou důchodového pojištění lze uplatnit soudní přezkum,
- **státní garance** – důchody z důchodového pojištění jsou zajišťovány a ručeny státem (výdaje na důchodové pojištění jsou součástí výdajů státního rozpočtu),
- **zásluhovost** – na důchodové pojištění se platí stanovené pojistné z příslušného vyměřovacího základu, který slouží ke stanovení základu pro výpočet důchodu. Princip zásluhovosti je uplatňován pouze v omezené míře, neboť při výpočtu důchodu dochází k redukci vyměřovacího základu,
- **solidarita** – je uplatňována solidarita mezi pojištěnci s vyššími příjmy a pojištěnci s nižšími příjmy a také solidarita mezi ekonomicky aktivními osobami a osobami, které pobírají důchody,
- **sociální aspekt** – v systému důchodového pojištění je široký okruh náhradních dob pojištění, za které pojištěnec neplatí pojistné, a přesto se tyto doby započítávají pro účely důchodového pojištění,
- **dynamičnost** – každoroční úpravy výpočtu důchodů na základě ekonomického vývoje v ČR,
- **ochrana nabytých práv** – při změně právních norem jsou zachovány nároky na dávky, které byly získány podle předchozích předpisů.²⁵

Tento zákon upravuje důchodové pojištění pro případ stáří, invalidity a úmrtí živitele. Na základě tohoto zákona vzniká nárok pojištěnce na starobní důchod, invalidní důchod, vdovský a vdovecký důchod a sirotčí důchod.

---

²⁵KAHOUN, Vilém, et al. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. Praha, 2009, s. 219

Rovněž se na základě tohoto zákona stanoví dávky důchodového pojištění, mezi které patří zejména starobní důchod, invalidní plný či částečný důchod, ale rovněž důchod manželky, důchod za výsluhu let, či sociální důchod.

Konkrétní základní podmínky pro stanovení nároku na starobní důchod byly v tomto uvedeném zákoně následující:

- a) pojištěnec má nárok na starobní důchod, jestliže získal dobu pojištění nejméně 25 let,
- b) pojištěnec má nárok na starobní důchod, jestliže dosáhl alespoň věku potřebného pro vznik nároku.

Důchodový věk činí:

- a) u mužů 60 let,
- b) u žen 53 let, pokud vychovaly alespoň pět dětí,
54 let, pokud vychovaly tři nebo čtyři děti,
55 let, pokud vychovaly dvě děti,
56 let, pokud vychovaly jedno dítě, nebo
57 let,

pokud pojištěnci dosáhli tohoto věku do 31. prosince 1995.

U pojištěnců, kteří dosáhnou věkových hranic uvedených výše v období od 1. ledna 1996 do 31. prosince 2006, se důchodový věk stanoví tak, že ke kalendářnímu měsíci, ve kterém pojištěnec dosáhl této hranice, se přičítají u mužů dva kalendářní měsíce a u žen čtyři kalendářní měsíce za každý i započatý kalendářní rok z doby po 31. prosinci 1995 do dne dosažení věkových hranic.

Po 31. prosinci 2006 činí důchodový věk:

- a) u mužů 62 let,
- b) u žen 57 let, pokud vychovaly alespoň pět dětí,
58 let, pokud vychovaly tři nebo čtyři děti,
59 let, pokud vychovaly dvě děti,
60 let, pokud vychovaly jedno dítě, nebo 61 let.²⁶

Celková konstrukce důchodů je tedy dvousložková, a to znamená, že důchod je složen z výše státem stanovené pevné částky a z výše procentní výměry.

---

²⁶ČESKO. Zákon č. 155 ze dne 30. června 1995 o důchodovém pojištění. In ASPI [právní informační systém]. Praha: Wolters Kluwer ČR [vid. 2019-11-21].

Od roku 1996 činí základní výměra starobního důchodu (pevná částka) 680 Kč měsíčně a výše procentní výměry starobního důchodu činí za každý celý rok doby pojištění získané do vzniku nároku na tento důchod 1,5 % výpočtového základu.

Pro pochopení samotného výpočtu důchodu je potřebné vysvětlit, co je to vlastně výpočtový základ.

Zákon o důchodovém pojištění upravuje konkrétní postup při stanovení výpočtového základu. Jedná se v podstatě o řadu početních úkonů, při kterých se provádí:

- určení rozhodného období a zjištění vyměřovacích základů,
- převedení vyměřovacích základů na roční vyměřovací základy,
- stanovení osobního vyměřovacího základu a jeho redukce na výpočtový základ.

Srozumitelněji řečeno se při výpočtu důchodu hodnotí příjmy, ze kterých bylo zapláceno sociální pojištění v rozhodném období, kterým je rok 1989 a konec je rok, který předchází roku odchodu do důchodu. Samotný výpočet starobního důchodu poté probíhá tak, že pro každý rok v rozhodném období je určen koeficient, kterým se přepočítává vyměřovací základ tj. výdělek v daném roce na současnou hodnotu tohoto výdělku. Účelem tohoto koeficientu je tedy potřeba aktualizovat hodnotu ročního vyměřovacího základu pojištěnce, a to v závislosti na tempu růstu průměrné mzdy v národním hospodářství. Z celkového součtu vyměřovacích základů získáme přepočtem průměrný měsíční vyměřovací základ za celé období, to znamená, že jsme zjistili osobní vyměřovací základ, který převedeme na výpočtový základ. Jedná se vlastně o přepočet podle redukčních hranic, které jsou pro každý rok stanovené formou nařízení vlády.

V době platnosti uvedeného zákona o důchodovém pojištění bylo stanoveno, že výpočtovým základem je osobní vyměřovací základ, pokud jeho výše nepřevyšuje částku 5000 Kč. Pokud osobní vyměřovací základ převyšoval částku 5000 Kč, stanovil se výpočtový základ tak, že částka 5000 Kč se započítávala v plné výši, částka nad 5000 Kč do 10000 Kč se započítávala 30% a z částky osobního vyměřovacího základu nad 10000 se počítalo 10%.

4.2 Malá důchodová reforma

Současný penzijní systém je založen na určité solidaritě lidí, kteří mají vyšší platy s těmi, které mají plat nižší. Důchodový systém byl od počátku nastavený tak, že lidé s vyššími platy oproti lidem s nižšími příjmy poměrově dostávali o dost nižší starobní důchod. Tuto sociální nespravedlivost poprvé narušil výrok Ústavního soudu, který ve zkratce sdělil, že stát je v otázce důchodového systému příliš solidární, ale také nezasluhový. Faktickým výsledkem uplatnění redukcí, uvedených v předcházející kapitole, bylo to, že čím byla vyšší suma zaplaceného pojištění, tím byl relativně nižší vyplácený důchod. Při výpočtu důchodu tedy neplatí, že všichni penzisté mají státní důchod ve stejném určitém procentním vyjádření vůči své dosahované mzdě před odchodem do důchodu. Někteří penzisté mají vyšší náhradový poměr a jiní nižší. Náhradovým poměrem se rozumí pro statistiku používaný podíl současného průměrného starobního důchodu k průměrné mzdě v procentech.

Ústavní soud dal za pravdu žalobcům, že takto nastavený algoritmus je diskriminační vůči osobám s vyšším průměrem příjmů, a proto ke dni 30. 9. 2011 zrušil ustanovení zákona o důchodovém pojištění, které se týká stanovení výpočtového základu pomocí redukčních hranic.

Tímto krokem došlo k uzákonění tzv. „malé důchodové reformy“, která vstoupila v platnost 1. 1. 2012 a přinesla zásadní změnu českého důchodového systému. Jejím podstatou je ulevit státnímu rozpočtu, ze kterého jsou financovány státní penze.

Nejdůležitějšími změnami jsou např.:

- zvyšování důchodů nově odpovídá růstu indexu spotřebitelských cen a jedné třetině růstu reálných mezd. O zvyšování již nerozhoduje vláda samostatným nařízením, ale je provedeno podle přesně stanovených pravidel vyhláškou MPSV,
- zavedení třetí redukční hranice pro výpočet osobního vyměřovacího základu, tj. průměrného měsíčního příjmu pojištěnce, získaného za dobu pojištění od roku 1986. Tři redukční hranice byly zavedeny pouze pro přechodné období do roku 2014, od roku 2015 jsou opět dvě redukční hranice, přičemž k výdělku nad druhou redukční hranicí se již nepřihlíží, a to z toho důvodu, že výše druhé redukční hranice je stanovena ve výši maximálního vyměřovacího základu, ze kterého se odvádí pojistné.

- další podstatnou změnou je získání potřebné doby pojištění. Nově se potřebná doba pojištění postupně prodlužuje až na 35 let,

Tabulka 4 – Doba pojištění nutná pro vznik nároku na důchod

Dosažení důchodového věku	Potřebná doba pojištění činí:
před rokem 2010	25 let
v roce 2010	26 let
v roce 2011	27 let
v roce 2012	28 let
v roce 2013	29 let
v roce 2014	30 let
v roce 2015	31 let
v roce 2016	32 let
v roce 2017	33 let
v roce 2018	34 let
po roce 2018	35 let

Zdroj: zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Pro zjištění potřebné doby pojištění je rozhodující výhradně rok, v němž pojištěnec dosáhne důchodového věku. Před rokem 2010 činila doba pojištění potřebná pro odchod do starobního důchodu 25 let, po roce 2010 se doba pojištění postupně prodlužuje až do roku 2018.

- V rámci malé důchodové reformy se zásadním způsobem mění podmínky nároku na přiznání tzv. řádného starobního důchodu. Nárok na starobní důchod vzniká nejdříve dosažením důchodového věku, který je stále rozdílný pro muže a ženy, kdy u žen se zohledňuje počet vychovaných dětí. Právní úprava stanovila, že pojištěnec musí dosáhnout důchodového věku, který se navyšuje po 31. 12. 1995 u mužů o 2 měsíce a u žen o 4 měsíce.

Tabulka 5 – Důchodový věk – v kolika letech je možné odejít do důchodu

Rok narození	Důchodový věk činí (roků + kalendářních měsíců) u					
	mužů	žen s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3-4	5 a více
1940	60+10	57+8	56+4	55	54	53
1941	61	58	56+8	55+4	54	53
1942	61+2	58+4	57	55+8	54+4	53
1943	61+4	58+8	57+4	56	54+8	53+4
1944	61+6	59	57+8	56+4	55	53+8
1945	61+8	59+4	58	56+8	55+4	54
1946	61+10	59+8	58+4	57	55+8	54+4
1947	62	60	58+8	57+4	56	54+8
1948	62+2	60+4	59	57+8	56+4	55
1949	62+4	60+8	59+4	58	56+8	55+4
1950	62+6	61	59+8	58+4	57	55+8
1951	62+8	61+4	60	58+8	57+4	56
1952	62+10	61+8	60+4	59	57+8	56+4
1953	63	62	60+8	59+4	58	56+8
1954	63+2	62+4	61	59+8	58+4	57
1955	63+4	62+8	61+4	60	58+8	57+4
1956	63+6	63+2	61+8	60+4	59	57+8
1957	63+8	63+8	62+2	60+8	59+4	58
1958	63+10	63+10	62+8	61+2	59+8	58+4
1959	64	64	63+2	61+8	60+2	58+8
1960	64+2	64+2	63+8	62+2	60+8	59+2
1961	64+4	64+4	64+2	62+8	61+2	59+8
1962	64+6	64+6	64+6	63+2	61+8	60+2
1963	64+8	64+8	64+8	63+8	62+2	60+8
1964	64+10	64+10	64+10	64+2	62+8	61+2
1965	65	65	65	64+8	63+2	61+8
1966	65+2	65+2	65+2	65+2	63+8	62+2
1967	65+4	65+4	65+4	65+4	64+2	62+8
1968	65+6	65+6	65+6	65+6	64+8	63+2
1969	65+8	65+8	65+8	65+8	65+2	63+8
1970	65+10	65+10	65+10	65+10	65+8	64+2
1971	66	66	66	66	66	64+8

Zdroj: Úplná tabulka (pro další roky narození) je uvedena v zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Malou důchodovou reformou se zvýší i toto tempo zvyšování věku potřebného pro odchod do důchodu. U žen to bude o šest měsíců ročně, u mužů pak za rok o měsíce dva.

V roce 1977 se rychlost věku potřebného pro stanovení odchodu do důchodu sjednotí na dva měsíce ročně. Lidé, kteří se narodí v roce 1977, budou odcházet do starobního důchodu ve věku 67 let. Pro mladší ročníky se bude odchod do důchodu prodlužovat tempem dva měsíce za rok. Jestliže se váš potomek nebo vnuk narodil v roce 2012, bude mít podle současného nastavení nárok na odchod do důchodu v 73 letech.²⁷

Věk odchodu do důchodu, tzv. důchodový věk se neustále zvyšuje, ale rok 2017 přinesl změnu. Byl zastropován věk pro odchod do řádného starobního důchodu, kdy u pojištěnců narozených po roce 1971 důchodový věk činí 65 let. Na druhé straně byla ale také schválena revize, tohoto zastropování věku, a to znamená, že i v budoucnu může dojít k jeho dalšímu zvyšování.

- dále nová úprava stanovuje možnost požádat o zvýšení procentní výměry starobního důchodu v případech, kdy pojištěnec po přiznání starobního důchodu a čerpání výplaty této dávky vykonává výdělečnou činnost. Zvýšení náleží ve výši 1,5 % výpočtového základu za každých 180 kalendářních dnů výkonu výdělečné činnosti, je-li starobní důchod vyplácen ve výši jedné poloviny, nebo zvýšení náleží ve výši 0,4 % výpočtového základu za každých 360 kalendářních dnů výkonu výdělečné činnosti, je-li starobní důchod vyplácen v plné výši.

4.3 Velká důchodová reforma

Změny v českém důchodovém systému probíhají stále od počátku 90. let. Podstatou těchto změn je ulevit státnímu rozpočtu, ze kterého jsou financovány státní penze. Od 1. ledna 2013 vstoupila v platnost tzv. „velká důchodová reforma“, která zavedla nový fondový pilíř důchodového zabezpečení. I když bylo toto uspořádání nazváno II. pilířem důchodového zabezpečení, nemůže být zaměňováno s II. pilířem podle klasifikace světových institucí, které si pod tímto pojmem představují důchodová schémata podnikového zaopatření, která vykazují vazbu na zaměstnání a na výdělek

---

²⁷ LOUŽEK, MAREK. *Důchodová reforma*. Praha, 2014, s. 65 - 66

zaměstnanec. Zaměstnanecské penzijní systémy běžné v členských státech Evropské unie nejsou v ČR zastoupeny.²⁸

Velká důchodová reforma zavedla dobrovolný opt-out. Znamená to, že lidé starší 18 let si mohli část svých povinných odvodů na důchodové pojištění nově směřovat do soukromých penzijních fondů na svůj vlastní důchodový účet.

Nový II. pilíř je založen na individuálním spoření a na soukromých fondech, které zakládají nově vzniklé penzijní společnosti. Pracující člověk si může vyvést 3 % ze státního pilíře a tyto peníze zhodnocovat ve fondech s různou mírou rizika. Aby to však mohl učinit, musí k těmto penězům přidat ze svého výdělku ještě další 2 %. Výsledně tedy odvádí účastník II. pilíře na důchod více než dosud, avšak s pocitem, že část financí obhospodařuje on sám a nikoliv stát.

Z druhého pilíře budou vypláceny tyto druhy důchodů:

1. doživotní renta, která končí úmrtím příjemce
2. doživotní renta s pozůstalostní penzí na 3 roky
3. renta na dobu určitou, nominálně na dvacet let, která při úmrtí příjemce přechází na dědice.

Klient by tak celkový důchod dostával ze tří nezávislých zdrojů: výplatu státního důchodu z prvního pilíře bude provádět Česká správa sociálního zabezpečení, důchod z druhého pilíře bude vyplácet životní pojišťovna a důchod z třetího pilíře penzijní fond. Ten, kdo se zúčastní druhého pilíře, bude dostávat proporcionálně nižší důchod ze státního pilíře.

Problémem druhého pilíře zůstává nedostatečná kontrola lidí nad prostředky ve fondech. Na rozdíl od třetího pilíře, kde se penzijní fond může s klientem jednorázově vyrovnat, budou úspory v rámci druhého pilíře disponibilní až v důchodu. K penzi z druhého pilíře se klient dostane až po dovršení důchodového věku, respektive v okamžiku přiznání starobního důchodu ze základního důchodového pojištění.²⁹

Představa, že se do nového systému zapojí stovky tisíc klientů, se nenaplnila a proto tento II. pilíř byl ke dni 31. 12. 2015 zrušen. Počínající rokem 2016 účastníci přestali do tohoto pilíře odvádět své finanční prostředky.³⁰

---

²⁸MPSV ČR: *Důchodové pojištění* [online]. Praha [cit. 2019-01-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/3>>

²⁹LOUŽEK, MAREK. *Důchodová reforma*. Praha, 2014, s. 67 - 68

³⁰DůchodováReforma.cz: *II. pilíř budoucích českých důchodců* [online]. Praha: ONIO, 2016 [cit. 2019-01-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.duchodovareforma.cz/duchodove-sporeni-2/ii-pilir-budoucich-ceskych-duchodcu/>>

Stávající úprava postupů pro výpočet starobního důchodu z důchodového pojištění za dobu účasti na důchodovém spoření se nemění: za každý celý rok doby důchodového pojištění se započítává pro výpočet procentní výměry starobního důchodu 1,5 % výpočtového základu, zatímco za každý celý rok doby účasti na důchodovém spoření se započítává pouze 1,2 % výpočtového základu.

Naspořené peníze si klienti do konce roku 2016 mohli vybrat a dále měli možnost do konce roku 2017 „vyvedenou sumu“, tedy částku odpovídající jinak povinným odvodům do státního důchodového pojištění, vrátit zpět do průběžného systému, tak aby se jim v budoucnu důchod nesnížil.³¹

---

³¹ČSSZ. *Národní pojištění*. [online]. 20. 1. 2015 [cit. 2019-01-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.cssz.cz/cz/casopis-narodni-pojisteni/>> , s. 15.

5 PRAVDĚPODOBNÝ VÝVOJ DS V ČR

Současný systém průběžného penzijního pojištění je již v České republice déle neudržitelný. Ve většině debat o důchodovém systému převažují obavy, jež jsou směřovány k jeho vysoké nákladovosti a obavám z příliš vysokých výdajů v budoucnosti.

5.1 SWOT analýza pro průběžný systém financování DS

Pro rozhodování, jak bude vypadat budoucí důchodový systém je zapotřebí brát v úvahu mnoho faktorů, které ovlivňují současný účet důchodového systému. Jedná se především o demografické, ekonomické a politické faktory. Je nutné se také zaměřit na trendy a analyzovat ty, které se projeví v budoucnu a budou tak mít vliv na další vývoj.

K tomuto účelu jsem použila SWOT analýzu, která poslouží ke zjištění a identifikování problémů a k formulaci návrhů možného řešení. SWOT analýza je provedena na základě použité literatury a doposud získaných informací.

Tabulka 6 – SWOT analýza pro průběžný systém financování DS ČR*

Silné stránky - Strengths	Slabé stránky - Weaknesses
<ol style="list-style-type: none"> 1. Jednotný systém 2. Stabilita 3. Dlouhodobá tradice systému – vysoká míra solidarity 4. Bezpečnost 5. Odolnost vůči inflaci	<ol style="list-style-type: none"> 1. Závislost na ekonomickém vývoji 2. Závislost na demografickém vývoji 3. Opatření vlády – valorizace mezd – poměr důchodů k platům 4. Předčasné důchody 5. Deficitní financování 6. Úniky v platbách pojistného
Příležitosti - Opportunities	Hrozby - Threats
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zvýšení porodnosti 2. Podpora státu rodinám s více dětmi 3. Migrace – zvýšení počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva 4. Růst mezd – vyšší výběr pojistného 5. Zvýšení sazby pojistného pro OSVČ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prodlužování délky života – vyplácení důchodových dávek delší dobu 2. Ubývání ekonomicky aktivního obyvatelstva 3. Pokles porodnosti 4. Šedá ekonomika – změna parametrů pro výpočet důchodu

Zdroj: vlastní zpracování

* SWOT je zkratkou anglických slov Strengths (přednosti, silné stránky organizace), Weaknesses (nedostatky, slabé stránky organizace), Opportunities (příležitosti ve vnějším prostředí), Threats (hrozby z vnějšího prostředí).

5.1.1   *Silné stránky I. pilíře*

Jak již bylo uvedeno v předchozích oddílech, největší výhodou průběžného systému je jeho stabilita a bezpečnost. Ta je zajištěna tím, že správu a dohled vykonává stát prostřednictvím především České správy sociálního zabezpečení a faktem, že prostředky jsou ihned přerozdělovány.

Za výhodu průběžného systému musíme považovat také fakt, že díky velkému přerozdělování tvoří dobrou sociální síť a brání chudším lidem v propadu do extrémní chudoby. Daní za to je ale velký propad ve výši důchodu u bohatších lidí. Další základní silnou stránkou je odolnost vůči riziku inflace. Pokud dochází k růstu cenové hladiny, rostou mzdy a tím pádem i vybrané pojistné. Do důchodového systému je odváděno více finančních prostředků a tím je možná valorizace důchodů.

Průběžný systém je systémem jednotným založeným na principu mezigenerační solidarity vyznačující se dlouholetou tradicí, a tudíž by se dalo předpokládat, že veřejnost má v tento systém značnou důvěru.

5.1.2   *Slabé stránky I. pilíře*

Mezi slabé stránky financování průběžného důchodového systému bezesporu patří závislost na ekonomickém vývoji v České republice. Opakující se ekonomické cykly mají na každý důchodový systém velký vliv. Obecně platí, že na důchodovém účtu by se v čase ekonomického růstu měly vytvářet rezervy a naopak v době recese tento kapitál čerpat. Především tedy průběžný důchodový systém se dá takto udržet jako dlouhodobě spolehlivý a stabilní pilíř.

Vysoká závislost v České republice na průběžném financování je přibližně 94 % a je z hlediska ekonomických cyklů velmi nestabilní. Jestliže vyplácení důchodů závisí v takto vysoké míře na objemu vybraných prostředků od aktuálně ekonomicky aktivní populace, tak v době ekonomické recese se situace musí promítnout i do příjmové stránky důchodového účtu.

Tabulka 7 – Hospodaření systému důchodového pojištění v letech 1996 – 2018
(v mld. Kč)³²

Hospodaření systému důchodového pojištění v letech 1996 - 2018 (v MLD. KČ)				
rok	Příjmy z pojistného na DP	Výdaje na dávky DP	Výdaje na správu DP	Saldo hospodaření
1996	133,927	126,797	2,746	4,384
1997	146,333	150,231	2,617	-6,516
1998	156,338	166,119	2,711	-12,493
1999	161,827	177,849	3,423	-19,445
2000	170,457	186,852	3,263	-19,658
2001	185,953	201,111	3,343	-18,501
2002	198,424	213,648	3,685	-18,909
2003	209,624	225,833	3,703	-19,912
2004	243,276	230,897	4,053	8,326
2005	258,327	247,39	4,377	6,56
2006	276,913	272,911	4,866	-0,864
2007	304,934	289,855	5,182	9,897
2008	320,028	312,532	4,898	2,598
2009	310,31	339,788	7,35	-36,828
2010	317,881	346,212	7,286	-35,617
2011	328,005	368,069	5,289	-45,353
2012	332,101	382,031	5,023	-54,953
2013	332,598	382,773	4,924	-55,099
2014	342,076	385,845	5,101	-48,87
2015	361,612	395,219	5,3	-38,907
2016	383,331	399,003	5,474	-21,146
2017	416,651	414,394	5,897	-3,64
2018	445,491	423,478	5,87	21,426

Zdroj: MF ČR – státní rozpočet hospodaření systému důchodového pojištění – vlastní zpracování

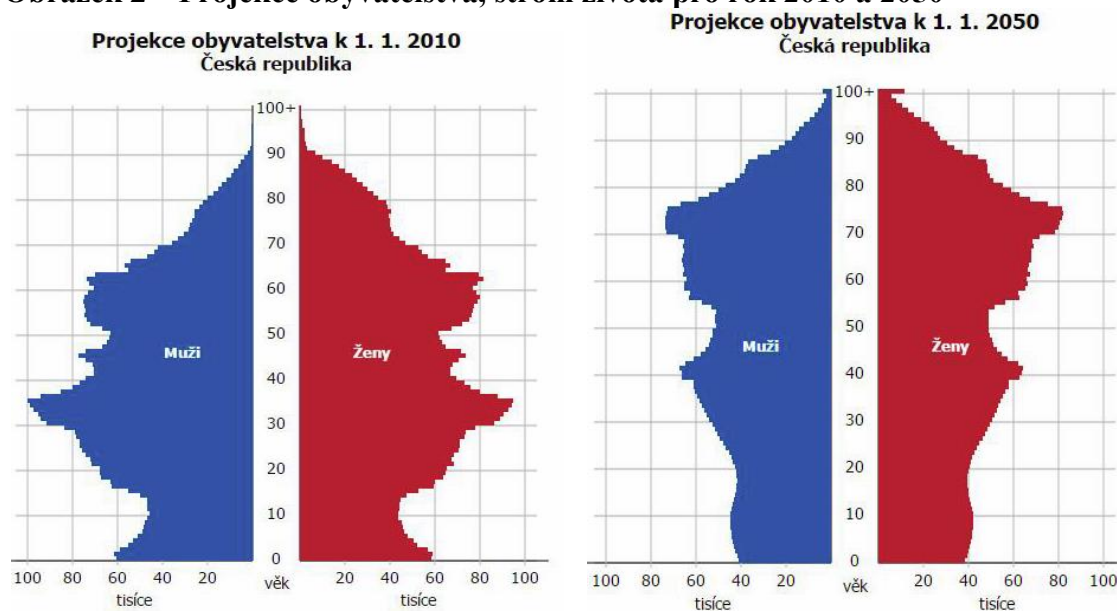
Z uvedeného přehledu hospodaření důchodového pojištění je zřejmé, jak se některé situace v České republice projeví na příjmové stránce a tím i na konečném saldu důchodového účtu. Tak například v roce 2004 byla zvýšená sazba pro odvod pojistného z 26 % na 28 %. Saldo důchodového účtu se dostalo do kladných čísel. V důsledku celosvětové krize v národním hospodářství od konce roku 2008 se opět saldo důchodového účtu dostalo do záporných čísel. V současné době se ekonomika v České republice nachází v době růstu, a tudíž se dá předpokládat, že saldo důchodového účtu bude po devíti letech v kladných hodnotách.

³²MINISTERSTVO FINANČÍ. *Hospodaření systému důchodového pojištění* [online]. 2019 [cit. 2019-01-17]. Dostupné z WWW: <<https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/hospodareni-systemu-duchodoveho-pojisten>>.

Dalším důležitým faktorem, který ovlivňuje současný i budoucí vývoj důchodového systému je bezesporu demografický vývoj. V rámci demografických rizik je jedno z nejzávažnějších riziko změny věkové struktury obyvatelstva. Jedná se o stav, se kterým se pere většina vyspělých zemí Evropy, nevyjímaje Českou republiku. Současný trend předurčuje nárůst počtu obyvatel v důchodovém věku a pokles nově narozených, kteří by mohli a měli zabezpečovat svoji ekonomickou aktivitou část populace v důchodu. To představuje velký problém pro důchodový systém v ČR, který je založen na PAYG systému, jehož principem je mezigenerační solidarita, u které je zapotřebí dostatek obyvatel v produktivním věku, kteří by byli schopni zajistit důchody pro obyvatele v postproduktivním věku.

Věková skladba je díky věkové pyramidě přehledně zachycena a dává tak jasnou představu o podílech jednotlivých skupin. Zatímco v roce 2010 byla nejsilnější ekonomicky aktivní část populace, v roce 2050 dle prognózy ČSÚ bude největší skupina tvořena lidmi v postproduktivním věku. Z obrázku je zřejmé, že nebude dostatek ekonomicky aktivních obyvatel, kteří by měli přispívat do důchodového systému na výplatu dávek pro početnou skupinu důchodců. Z obrázků, které jsou zachyceny prostřednictvím stromů života, je možné pozorovat také pokles počtu nově narozených dětí a obecně úbytek obyvatelstva.³³

Obrázek 2 – Projekce obyvatelstva, strom života pro rok 2010 a 2050

Zdroj: ČSÚ – projekce obyvatelstva

³³ Český statistický úřad. *Věková struktura. Projekce obyvatelstva* [online]. [cit. 2019-01-17]. Dostupné z WWW: < https://www.czso.cz/staticke/animgraf/projekce_1950_2101/index.html?lang=cz >

Tabulka 8 – Vývoj složení obyvatelstva ČR podle hlavních věkových skupin, mezi roky 2010 – 2065, v %³⁴

Věk	2010	2015	2020	2025	2035	2045	2055	2065
0 – 14	14,2	15,1	15,6	14,9	13,0	13,3	13,9	13,2
15 – 64	70,6	67,2	64,4	63,4	62,5	57,0	53,7	54,6
65 a více	15,2	17,7	20,1	21,7	24,5	29,6	32,4	32,2

Zdroj: Analýza: Demografické stárnutí ČR podle výsledků projekce – vlastní zpracování

V této tabulce složení obyvatelstva podle věkových skupin je patrné, že bude stále klesat porodnost v České republice a naopak stále se bude zvyšovat počet obyvatel ve věkové skupině 65+, kterých na konci sledovaného období bude z celkového počtu obyvatel přes 30 %. Postupně bude klesat počet ekonomicky aktivních obyvatel, kteří naplňují příjmovou stránku důchodového účtu.³⁵

Mezi další slabé stránky I. pilíře patří bezesporu náhradový poměr, což v podstatě znamená používaný podíl současného průměrného starobního důchodu k průměrné mzdě v procentech. Důchodový systém je schopen dlouhodobě garantovat uspokojivý náhradový poměr u jedinců s příjmy pohybující se kolem průměrné mzdy, přičemž zvýhodňuje jedince se mzdou podprůměrnou. Dokáže tak činit pouze za cenu snížení individuálního náhradového poměru u osob s dvoj- a více násobkem průměrné mzdy. Z obecného hlediska i lidem s vyššími příjmy garantuje důchodový systém dávku, která představuje určité minimum k důstojnému přežití ve stáří, nicméně jde o dávku, která nedokáže garantovat zachování životního standardu z dob ekonomické aktivity.³⁶

Současný důchodový systém ovlivňuje také vysoká míra předčasných důchodů. V podstatě odchod z trhu práce znamená snížení odvodu pojistného a zvýšení počtu vyplácených důchodů.

³⁴ Demografie, (2012). Analýza: Demografické stárnutí ČR podle výsledků projekce. [online]. [cit. 2019-01-17]. Dostupné z WWW: <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=824>

³⁵ LOUŽEK, MAREK. *Důchodová reforma*. Praha, 2014, s. 94.

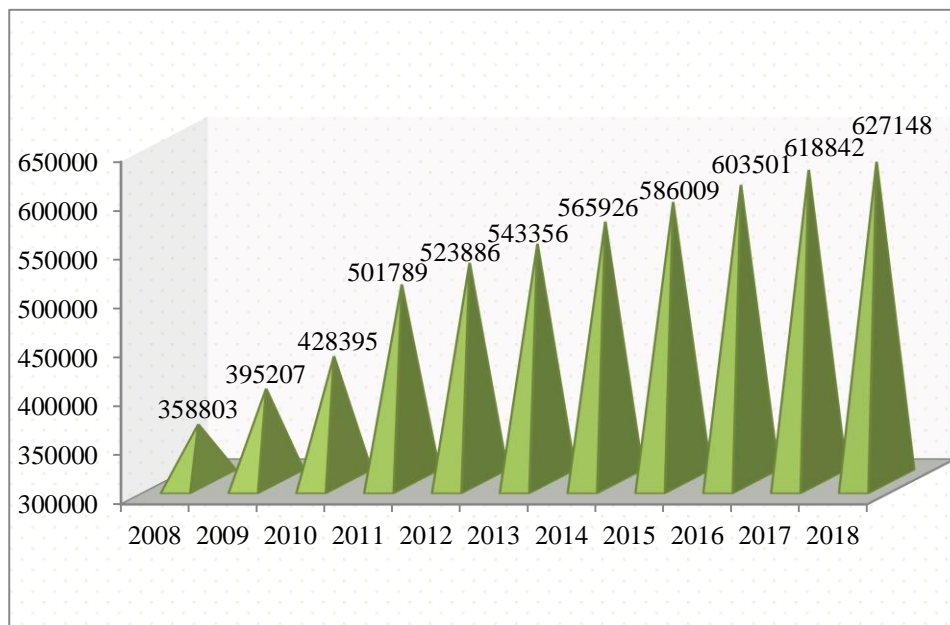
³⁶ LOUŽEK, MAREK. *Důchodová reforma*. Praha, 2014, s. 59-60.

Tabulka 9 – Počty starobních důchodců a z toho počty důchodců s předčasným důchodem³⁷

rok	počet starobních důchodců celkem	z toho s předčasným důchodem	% vyjádření
2008	2 066 005	358 803	17,37
2009	2 108 368	395 207	18,75
2010	2 260 032	428 395	18,96
2011	2 340 147	501 789	21,44
2012	2 341 220	523 886	22,38
2013	2 340 321	543 356	23,22
2014	2 355 144	565 926	24,03
2015	2 376 883	586 009	24,66
2016	2 395 382	603 501	25,19
2017	2 403 933	618 842	25,74
2018	2 409 128	627 148	26,03

Zdroj: ČSSZ - Důchodci v ČR v časové řadě – vlastní zpracování

Graf 1 – Počty důchodců s předčasným důchodem

Zdroj: Důchodci s předčasným důchodem – vlastní zpracování

³⁷ ČSSZ. Důchodci v ČR v časové řadě. [online]. [cit. 2019-01-17]. Dostupné z WWW: <<https://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/statistiky/duchodova-statistika/>>.

Uvedená tabulka i graf počtu důchodců s předčasným důchodem jasně ukazují, že celkový počet těchto důchodů se neustále zvyšuje. Nejvyšší zvýšení se projevilo v roce 2011, neboť od platnosti „malé důchodové reformy“ tj. od 1. 1. 2012, byla pravidla pro výpočet předčasného důchodu zpřísněna oproti předchozímu období.

Lidé nad padesát let jsou nedílnou součástí celkového pracovního trhu a v budoucnu budou patřit mezi tzv. klíčové hráče. Přesto jejich zaměstnávání stále brání předsudky a obavy, že se starší ročníky hůře učí novým věcem a adaptují se na změny, jsou pomalejší a nezvládnou držet krok s technologickým vývojem. V podstatě žádný členský stát EU nemá řádně fungující trh práce pro osoby ve věku 55+. Pokud tyto osoby ztratí práci, šance na nalezení jiného zaměstnání je na současném trhu práce hodně nízká. Právě z těchto důvodů se stále zvyšuje počet osob, které odchází do předčasných důchodů a v důsledku toho dochází ke snižování příjmové části důchodového účtu (neodvádění pojistného) a ke zvyšování výdajové části důchodového účtu.

5.1.3 *Příležitosti I. pilíře*

Vzhledem k citlivosti na demografický vývoj může být spatřována příležitost v podpoře mladých rodin s více dětmi, čímž by se podpořila porodnost, která je pro průběžný systém v posledních letech velice klíčová.

Graf 2 – Celková porodnost na ženu v ČR v jednotlivých letech

Zdroj: ČSÚ - <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvательства-rok-2017>, zveřejněno 21.3.2018

Podle uvedeného grafu je zřejmé, že sice v posledních letech porodnost stoupá, ale tempem, které nebude v budoucnu dostačující. Ať chceme nebo ne, podle všech demografických předpovědí bude ekonomicky aktivních lidí v budoucnu ubývat a spoléhat se slepě na to, že za třicet let budou dnešní novorozenci díky vyšší produktivitě schopni uživit celý národ, je velmi riskantní. Abychom tomuto trendu zabránili, bylo by potřeba více podporovat rodiny s dětmi tak, aby každá žena vychovala v průměru dvě děti.

Nejen podporou mladých rodin, ale také jednou z příležitostí jak zvýšit počty ekonomicky aktivních obyvatel je zaměstnávání cizinců.³⁸ V případě ekonomických migrantů čísla jasně ukazují, že ochota české společnosti přijímat cizince není tak zlá. V roce 2017 bylo v ČR (dle Ministerstva vnitra) celkem 524 000 registrovaných cizinců, z toho 281 000 mělo trvalý pobyt a 243 000 mělo dlouhodobý pobyt nad 90 dnů. Podíl cizinců na obyvatelstvo ČR činil v roce 2017 celkem 4,8 %.³⁹ Migranti svou prací přispívají k tvorbě HDP, za svou práci dostávají mzdu, ze které platí sociální pojištění a daně. Pozitivem je také to, že migranti jsou levnou pracovní silou pro domácí zaměstnavatele a vykonávají práce, kde by bylo obtížné získat jiné zaměstnance.

Další příležitostí jak zvýšit příjmovou část důchodového účtu by mohlo být snižování míry zvýhodňování osob samostatně výdělečně činných, které v porovnání se zaměstnanci mají menší podíl na úhradě výdajů na vyplácené důchody. Toto je způsobeno tím, že OSVČ mají možnost volby relativně nízkého vyměřovacího základu a také tou skutečností, že pro výpočet odvodu pojistného se vychází z rozdílu mezi příjmy a výdaji. Vyměřovacím základem OSVČ pro pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti je částka, kterou si OSVČ určí, nesmí to však být méně než 50 % daňového základu.⁴⁰ Pokud by takové zvýhodnění u OSVČ neexistovalo, bylo by z podnikání odváděno do státního rozpočtu více finančních prostředků.

---

³⁸ČSÚ. *Cizinci* [online]. 2018 [cit. 2019-01-25]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_zamestnanost>.

³⁹ČSÚ. *Zaměstnávání cizinců* [online]. 2018 [cit. 2019-01-25]. Dostupné z WWW: <<https://portal.pohoda.cz/zakon-a-pravo/pracovni-pravo/zamestnavani-cizincu/?css=print>>.

⁴⁰ČESKO. Zákon č. 589 ze dne 29. Listopadu 1992., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. In ASPI [právní informační systém]. Praha: Wolters Kluwer ČR [vid. 2018-11-21].

5.1.4 *Hrozby I. pilíře*

Demografický vývoj, především stárnutí populace a pokles porodnosti, představuje zásadní hrozbu pro průběžný systém. Vzniká tak nedostatek ekonomicky aktivních občanů, kteří mají na základě mezigenerační solidarity zajistit finanční prostředky na výplatu důchodů. Prodlužování průměrného věku dožití s sebou přináší i hrozbu spočívající ve vyplácení dávek delší dobu. Důchodci tak čerpají ze státní pokladny déle, to jest více prostředků, kterých je nedostatek.

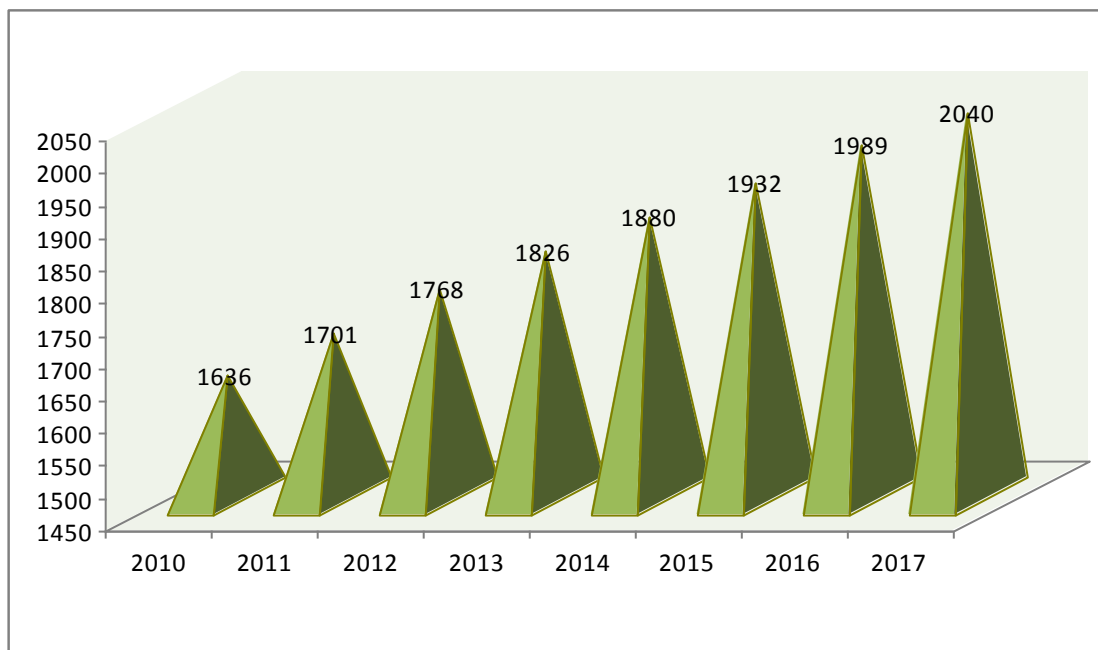
Tabulka 10 – Počet obyvatel České republiky v jednotlivých letech v tis. osob

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Počet obyvatel k 31. 12. (v tis. osob)	10 533	10 505	10 516	10 512	10 538	10 554	10 579	10 610
muži	5 169	5 158	5 164	5 162	5 177	5 186	5 201	5 220
ženy	5 364	5 347	5 352	5 350	5 361	5 368	5 378	5 390
v tom ve věku:								
0 - 14	1 518	1 541	1 560	1 577	1 601	1 624	1 647	1 671
15 - 64	7 379	7 263	7 188	7 109	7 057	6 998	6 943	6 899
65 a více	1 636	1 701	1 768	1 826	1 880	1 932	1 989	2 040
v tom ve věku (v %):								
0 - 14	14,4	14,7	14,8	15,0	15,2	15,4	15,6	15,7
15 - 64	70,1	69,1	68,4	67,6	67,0	66,3	65,6	65,0
65 a více	15,5	16,2	16,8	17,4	17,8	18,3	18,8	19,2

Zdroj: ČSÚ – Česká republika v číslech, Vybrané demografické údaje

Stejně jako v bloku 5.1.2 ve slabých stránkách I. pilíře ukazují v projekci obyvatelstva strom života pro roky 2010 a 2050, tak také podle této tabulky č. 10 a podle následně uvedeného grafu č. 3 je patrné jak v jednotlivých letech narůstá počet obyvatel v kategorii 65+. Z celkového počtu obyvatel v České republice již tato skupina v roce 2018 zaujímá téměř 20 %. Faktické stárnutí populace je ve skutečnosti tou největší hrozbou pro udržení důchodového systému.

Graf 3 – Počet obyvatel České republiky ve věku 65 a více v tis. osob

Zdroj: ČSÚ – Česká republika v číslech, Vybrané demografické údaje

Podle dalších statistických údajů České správy sociálního zabezpečení se každoročně zvyšuje doba, po kterou je vyplácen starobní důchod.

Tabulka 11 – Vývoj průměrné délky doby pobírání řádného starobního důchodu

Rok zániku důchodu	Muži	Ženy	Celkem
2006	18,03	24,64	21,72
2007	18,04	25,01	21,98
2008	18,28	25,33	22,25
2009	18,56	25,74	22,64
2010	18,57	25,99	22,79
2011	18,64	26,27	22,96
2012	18,80	26,64	23,26
2013	18,92	26,90	23,50
2014	19,00	27,08	23,55
2015	19,09	27,53	23,97
2016	19,10	27,59	23,97
2017	19,23	27,89	24,22

Zdroj: ČSSZ – Statistická ročenka z oblasti důchodového pojištění 2017

V současné době je to více jak 24 let, a to právě není malý úsek našeho života, na který bychom měli být dostatečně finančně zajištěni. Na jedné straně je vynikající, že díky zvyšování úrovně a dostupnosti zdravotní péče, významnému poklesu kojenecké úmrtnosti a zdravému životnímu stylu se stále prodlužuje průměrný věk obyvatelstva, ale na druhé straně je nezbytné, aby bylo s tímto zvyšováním průměrného věku počítáno při financování průběžného systému.

Dalším aspektem, který vystavuje průběžný systém ohrožení je politický vývoj. Politický faktor je nejvýznamnějším faktorem vývoje systému sociálního zabezpečení s ohledem na úpravu a provádění změn systému. Mnohdy na něm závisí mnohem více, než na reálnějším ekonomickém faktoru. Rozdíl nastává ve chvíli, kdy ekonomický faktor nabádá ke změně, která je ovšem politicky těžko prosaditelná z důvodu nepopularity nabízejících se opatření. Často tedy dochází k situaci, kdy vládnoucí politické strany nemohou, nebo nechtějí vydávat nepopulární, avšak potřebná opatření, s ohledem na politické preference, zejména před volbami. Co nejvíce škodí, je nestabilita. Časté změny vyvolávají nedůvěru lidí, a proto by bylo vhodné, aby se politická reprezentace nezaměřovala jen na jedno volební období, ale aby dokázala prosadit dlouhodobější vize a nastavený systém vylepšovala, a ne všechno hned rušila, např. zrušení II. pilíře, nebo měnila od základu.

5.2 SWOT analýza pro fondový systém financování DS ČR

Třetí pilíř je tvořen jak starými smlouvami o penzijním připojištění, tak novými smlouvami doplňkového penzijního spoření. Tento pilíř lze charakterizovat z mnoha úhlů. Je to systém založený na fondovém financování. To znamená, že prostředky účastníků jsou vloženy u penzijních společností, které je spravují a investují na kapitálových trzích. Také každý účastník má svůj individuální účet, na kterém se mu vložené prostředky spoří a zhodnocují a nejsou použity pro současné důchodce na rozdíl od prvního pilíře.

Stejně jako u průběžného systému financování důchodového systému i pro fondový systém financování jsem použila SWOT analýzu.

Tabulka 12 – SWOT analýza pro fondový systém financování DS ČR

Silné stránky - Strengths	Slabé stránky - Weaknesses
<ol style="list-style-type: none"> 1. Odolnost vůči demografickému vývoji 2. Stabilní systém, nízké poplatky 3. Státní příspěvek až do výše 230 Kč měsíčně 4. Snížení daňového základu až o 12 tis. měsíčně 5. Možnost příspěvku zaměstnavatele 6. Pobírání předdůchodu 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Závislost na ekonomickém vývoji 2. Výběr až v důchodovém věku 3. Není garantováno kladné zhodnocení 4. Nepředvídatelnost kapitálových trhů
Příležitosti - Opportunities	Hrozby - Threats
<ol style="list-style-type: none"> 1. Získávání dalších klientů 2. Zvýšení finanční podpory ze strany státu 3. Snížení provozních nákladů 4. Omezení volného přechodu mezi transformovanými fondy 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rizikové investování fondu 2. Vázání prostředků do důchodového věku 3. Konkurenční systémy penzijního spoření – přetahování klientů 4. Politická rizika

Zdroj: vlastní zpracování

5.2.1 Silné stránky III. pilíře

Silnou stránkou fondového systému je jeho nezávislost na faktoru demografického vývoje. Vyplácení důchodů tak nezávisí na počtu ekonomicky aktivních osob a jejich výkonnosti. Naopak jsou vypláceny převážně z prostředků, které si osoby sami naspořili během své ekonomické aktivity a nejsou závislí na současném ekonomicky aktivním obyvatelstvu. Systém posiluje odpovědnost jednotlivce a motivuje k úsporám. Každá osoba, která odvádí do fondu část svých prostředků, má o nich neustále přehled a ví, kolik bude činit jeho důchod. Systém je průhledný a vede k další motivaci naspořit další prostředky. Fondový systém je totiž založen na principu zásluhovosti a ekvivalence. Každý tak dostane tolik, kolik si sám naspořil. Jak již bylo uvedeno, v kapitálových fondech dochází ke zhodnocení prostředků formou investic do cenných papírů.

Mezi způsoby, jak podpořit vůli obyvatel strádat finanční prostředky do penzijních fondů jsou státní příspěvky a daňové úlevy pro zaměstnance a zaměstnavatele, které představují silnou stránku tohoto systému a další motivaci účastníků.⁴¹

Silnou stránkou III. pilíře je bezesporu také čerpání finančních prostředků z doplňkového penzijního spoření formou tzv. předdůchodu. V rámci předdůchodu je možné získat naspořené finanční prostředky včetně veškeré státní podpory až o pět let dříve, než je nárok na starobní důchod. Je to varianta, kdy klient nemusí žádat o předčasný důchod, což by mělo za důsledek trvalé krácení starobního důchodu. Doba čerpání předdůchodu se pokládá za dobu vyloučenou, a proto nesnižuje osobní vyměřovací základ, ze kterého se vypočítává státní důchod. Za toto období čerpání, pokud už není zaměstnán, navíc stát hradí za občana zdravotní pojištění. Při pobírání předdůchodu lze i pracovat. Před podáním žádosti o starobní důchod si občan vybere, jestli chce započítat příjmy z pracovní činnosti za dobu čerpání předdůchodu. Využití předdůchodu je tedy možné nejdříve 5 let před dovršením věku nutného ke vzniku nároku na starobní důchod, navíc s minimální dobou výplaty dva roky. Dále je nezbytné mít naspořeno alespoň 60 měsíců (započítávají se i měsíce převedené z původního penzijního připojištění za předpokladu, že klient převedl smlouvu z transformovaného do účastnického fondu a založil novou smlouvu o doplňkovém penzijním spoření) a dostatek naspořených prostředků k výplatě měsíční penze určené jako 30 % průměrné hrubé mzdy. Tuto částku lze doplatit i jednorázově.⁴²

5.2.2 Slabé stránky III. pilíře

Největší slabou stránkou fondového způsobu financování je vliv inflace. Pokud dojde k prudkému zvýšení inflace, může dojít k znehodnocení naspořených finančních prostředků. Není jisté, zda investice budou dostatečně výnosné. Z přímo úměrného vztahu mezi rizikem a výnosností plyne, že jakákoli regulace v možnosti investic vede k poklesu výnosů. Pokud je regulace příliš přísná, může být dokonce i problém zajistit zhodnocení alespoň na úrovni inflace.

Nevýhodou resp. slabou stránkou je také nepředvídatelnost kapitálových trhů a nevhodné investování penzijní společností.

---

⁴¹ KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ. *Sociální politika*. Praha, 2010, s. 244.

⁴² Penzijní společnost České pojišťovny. *Předdůchody*. [online]. Praha 2017 [cit. 2019-02-04]. Dostupné z WWW: <<https://www.pfcp.cz/vse-o-penzich/predduchody>>.

5.2.3 *Příležitosti III. pilíře*

Fondový systém tak trochu připomíná perpetuum mobile. Máme-li kapitál, můžeme mít výnos z kapitálu. Abychom ho však získali, musíme nejdříve spořit. Buď tedy můžeme udržet relativní peníze v budoucnu, a pak musíme dnes více spořit a méně spotřebovávat, nebo budeme dnes spotřebovávat stejně jako minulé generace, a pak se musíme smířit s nižšími důchody.⁴³

Podle údajů poskytnutých penzijními společnostmi Ministerstvu financí bylo k 31. 03. 2018 evidováno celkem 4,5 mil. neukončených penzijních připojištění a doplňkových penzijních spoření, což proti konci roku 2017 činí pokles o 7 tis. penzijních připojištění a doplňkových penzijních spoření. Mezi příležitostmi jak dosáhnout v budoucnosti vyššího zhodnocení naspořených prostředků, je tedy potřeba, aby se do fondového systému přihlašovali další klienti. Vzhledem k tomu, že se jedná o dobrovolné spoření, je potřeba pobídka ze strany státu, ale i ze strany fondů k získávání více klientů. Tou může být zvyšování finanční podpory nebo daňového zvýhodňování, nebo snižování provozních nákladů fondů atd.

5.2.4 *Hrozby III. pilíře*

Prodlužování délky života stejně jako u průběžného financování představuje hrozbu u fondového financování se stejným odůvodněním. V případě vyplácení doživotní penze se mohou penzijní fondy dostat do problémů, když by všechny naspořené finanční prostředky byly vybrány již za života osoby v důchodovém věku. Konkurenční boj mezi jednotlivými společnostmi ohrožuje systém stejně jako případné skandály některých penzijních fondů, které vedou ke ztrátě důvěry ze strany klientů.

Další úskalí je představováno nejistotou výnosnosti fondů. Výnosnost fondů je ovlivněna situací na kapitálovém trhu – riziko inflace a pohyb devizového kurzu, které se dají odhadnout s obtížemi. Účastník si může vybrat jednu z investičních strategií. Buď si zvolí odvážnou strategii, která může zajistit vysoký zisk. Ovšem tento zisk není jistý, a tak se může stát, že fond bude vykazovat ztrátu. Na druhé straně konzervativní strategie jsou stabilní, ale jejich zisk není tak vysoký.

---

⁴³ LOUŽEK, MAREK. *Důchodová reforma*. Praha, 2014, s. 24.

Vstup do fondového systému resp. sjednání doplňkového penzijního spoření odrazuje klienty také představa, že vkládané finanční prostředky jsou vázané až do důchodového věku (důchodový věk z I. pilíře), tedy na desítky let, aniž by byla možnost je vybrat bez ztráty připsaných úroků a státních příspěvků.

Největším rizikem III. pilíře jsou politická rizika. Jak nám agresivně prezentují finanční zprostředkovatelé, nové „penzijní fondy“ mají bezpochyby spoustu výhod. Státní příspěvky, daňové úlevy a příspěvky zaměstnavatele jsou velmi lákavé, ovšem musíme je brát s rezervou. Tato přilepšení má totiž možnost ovlivnit pouze politická garnitura, tudíž si nemůžeme být ničím jisti a už vůbec ne s nimi kalkulovat na desítky let dopředu.

5.3 Porovnání průběžného a fondového systému financování DS

V České republice tedy existují dva základní způsoby financování důchodových nároků – průběžné a fondové financování. V průběžném systému se vybrané pojistné od ekonomicky aktivních osob – plátců pojistného – používá na výplatu důchodů stávajícím důchodcům. U fondového systému se odváděné pojistné investuje na individuálních účtech. Každý systém je v podstatě něčím specifický, každý má své silné stránky, avšak pro rozhodování, jak bude vypadat budoucí celkový důchodový systém, je zapotřebí brát v úvahu mnoho faktorů, které ovlivňují současný účet důchodového systému.

Při porovnávání jednotlivých systémů financování důchodového systému je důležité zaměřit se především na faktory, respektive na rizika demografická, ekonomická a politická, která mají a dále budou mít vliv na další vývoj.

Dá se říci, že žádný ze zmiňovaných dvou důchodových systémů není úplně dokonalý, průběžný systém je obecně náchylnější k fenoménům, jakými jsou nezaměstnanost a stárnutí populace, fondový systém pak zase významně postihuje krize finančního systému.

Tabulka 13 – Porovnání průběžného a fondového systému financování DS

Silné stránky – I. pilíře	Hrozby – I. pilíře
<ol style="list-style-type: none"> 1. Stabilita 2. Bezpečnost 3. Odolnost vůči inflaci 4. Jednotný systém 5. Dlouhodobá tradice systému 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Demografické riziko 2. Politické riziko 3. Pokles porodnosti 4. Prodlužování délky života – vyplácení důchodových dávek delší dobu
Silné stránky – III. pilíře	Hrozby – III. pilíře
<ol style="list-style-type: none"> 1. Odolnost vůči demografickému vývoji 2. Finanční podpora státu 3. Snížení daňového základu 4. Možnost příspěvku zaměstnavatele 5. Pobírání předdůchodu 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vázání prostředků do důchodového věku 2. Politické riziko 3. Riziko kapitálového trhu 4. Riziko dlouhověkosti

Zdroj: Vlastní zpracování

5.3.1 Demografické riziko

Na demografický vývoj je citlivější PAYG neboli průběžný systém. Hlavním problémem v otázce zabezpečení spotřeby důchodové generace není samotné financování, ale otázka, zda je produktivní generace vůbec schopna uživit generaci v důchodovém věku. Průběžný systém s vysokou příjmovou solidaritou představuje vlastně účinný nástroj boje s chudobou post produktivních generací, což je důležité z hlediska udržení sociální soudržnosti společnosti. Nejvýraznější demografické riziko je stárnutí populace v důsledku nižší míry porodnosti a rostoucí střední délky života. Stárnutí populace je spojené se zvyšováním nároků na důchodový systém a v současné době je nutností zamýšlet se nad tím, jak tento systém ufinancovat, právě proto, že se stále bude snižovat počet pracujících na jednoho důchodce.

Závislost fondového systému na demografickém vývoji možná na první pohled není tak zřejmá, jako je tomu v případě systému průběžně financovaného. To ale neznamená, že by neexistovala. S poklesem podílu pracovníků na celkové populaci může dojít k tomu, že kapitál se stane ve vztahu k práci relativně nadbytečným. To může způsobit pokles míry výnosnosti kapitálu, ale u fondového systému by tento efekt pravděpodobně nebyl příliš výrazný.

5.3.2 Ekonomická rizika

Oba dva systémy, jak průběžný tak i fondový, vykazují velkou závislost na stavu reálné ekonomiky. Opakující se ekonomické cykly mají na každý důchodový systém velký vliv. Obecně platí, že na důchodovém účtu by se v čase ekonomického růstu měly vytvářet rezervy a naopak v době recese tento kapitál čerpat. Toto pravidlo platí především u průběžného systému, jen tak se dá udržet jako dlouhodobě spolehlivý a stabilní pilíř.

V České republice je vysoká závislost na průběžném systému (cca 94 %). Jestliže vyplácení důchodů závisí v takto vysoké míře na objemu vybraných prostředků od aktuálně ekonomicky aktivní populace, tak v době ekonomické recese, kdy klesá celkově HDP a s tím i odvody do systému, se situace promítá do příjmové stránky důchodového účtu. Posledních pět let žijeme v době ekonomické konjunktury, kdy HDP se postupně zvyšuje. Tato skutečnost má nečekaně skvělé dopady nejen na domácí poptávku, která se stala zdravým tahounem ekonomického růstu, ale také skvělý dopad pro důchodový účet, ze kterého mohla být uskutečněna poměrně velkorysá valorizace důchodů v roce 2019.⁴⁴

U fondového systému by neměl z dlouhodobého hlediska cyklický vývoj ekonomiky představovat větší problém. Přesto ale hospodářská recese a s ní spojená zvýšená nezaměstnanost a snižování platů by s sebou přinesla i další negativní dopady, jako např. neschopnost osob s nízkými příjmy dostát svým závazkům. Takové situace řeší lidé i předčasným vybíráním prostředků ze svých penzijních účtů.

5.3.3 Politická rizika

Politickým rizikům podléhá jak průběžný systém, tak i systémy fondový. Problémem je, že výše důchodů může být ovlivněna politickými rozhodnutími.

Pro průběžný systém financování je největším politickým rizikem změna některých parametrů důležitých pro výpočet dávky, to může velmi silně a jednoduše ovlivnit výši vyplácených důchodových dávek. Opatření vlád s cílem získat sympatie občanů prostřednictvím valorizace důchodů nebo poskytnutí jednorázového příspěvku může vést k dalšímu prohloubení schodku.

---

⁴⁴ARGUMENT. *V penzích reforma či revoluce?* [online]. 2018 [cit. 2019-02-12]. Dostupné z WWW: <<http://casopisargument.cz/2018/10/10/v-penzich-reforma-ci-revoluce/>>.

A dále přiznávání předčasného důchodu stále více osobám s cílem například odvrátit vlastní nezaměstnanost, je dalším rizikem, které zvětšuje okruh osob s nárokem na poskytování penze, a tím oslabování důchodového účtu.

Nejen změna parametrů pro výpočet samotného důchodu, ale také změna výše odvodů na sociální zabezpečení od zaměstnanců, zaměstnavatelů a osob samostatně výdělečně činných je hrozbou pro průběžný důchodový systém. V případě, že sazby sociálního pojištění nejsou nastaveny správně, vznikají rozdíly mezi příjmy a výdaji, a tak prostředky, které nedostačují na výplatu důchodů, musí být dotovány ze státního rozpočtu. Zvýšení sazby sociálního pojistného by mohlo také způsobit nepříznivé reakce na trhu práce. Lidé by se začali vyhýbat placení pojištění a tím i práci, protože vyšší odvod pojistného by jim snížil mzdu a tím i jejich životní úroveň. V důsledku toho by došlo k poklesu nabídky práce a ke zvýšení šedé ekonomiky.

I fondový systém je závislý na politických rizicích. Chybným politickým rozhodnutím mohou být penzijní fondy například využity k jiným účelům, než bylo původně zamýšleno a zároveň hrozí i zneužití těchto penzijních fondů (tunelování). Státní příspěvky a daňové úlevy může stát kdykoliv snížit nebo úplně zrušit, což by mělo dopad určitě i na počty nových klientů, kteří by v podstatě ztratili motivaci stát se účastníky tohoto penzijního spoření. Rozhodnutí politiků také ovlivňuje konec spořicího cyklu, který záleží zcela na I. pilíři (věková hranice odchodu do důchodu).

5.3.4 Riziko kapitálového trhu

Riziko kapitálové trhu plně ovlivňuje systémy fondové. Je zde velké množství rizik, která ale mohou být do určité míry kontrolována. Mezi známějšími nedostatky fondovému systému pak patří volatilita výnosů (volatilita znamená kolísavost ceny nebo výnosnosti konkrétního aktiva) a přenášení rizik na klienty. Čím je kolísavost ceny větší, tím je investice do fondu rizikovější. Kapitalizované úspory na celý život mohou být ovlivněné neodhadnutelnou mírou inflace a úrokové míry, a tedy reálná hodnota budoucích penzí je nepředvídatelná.⁴⁵

---

⁴⁵ KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ. *Sociální politika*. Praha, 2010, s. 198.

5.3.5 Riziko dlouhověkosti

Toto riziko se týká také plně fondového systému. Důchod z III. pilíře chceme pobírat zpravidla do konce života. Chceme, aby nám renta zabezpečila živobytí až do smrti. Do kdy to ale bude? Do kdy si máme peníze rozpočítat? Můžeme naplánovat pobírání renty podle průměrného věku v populaci. Najdeme si, kolika let se Češi průměrně dožívají, a naplánujeme si rentu na tuto dobu. To by ale byla chyba. Pravděpodobně by nám peníze došly, protože se dožijeme vyššího věku.⁴⁶ Řešením pro toto riziko je osvěta občanů České republiky a dostatečné vysvětlení jaký způsobem se na penzi mohou zajistit. Podle různých uváděných informací není průměrná úložka do penzijního připojištění dostatečná k udržení akceptovatelné životní úrovně.

Toto riziko prakticky vůbec neovlivňuje průběžný systém.

5.3.6 Shrnutí

Pokud budeme hledat společného jmenovatele rizik průběžného a fondového financování důchodového systému, vychází nám jako nejzávažnější politické riziko. Je tedy zřejmé, že první kroky k řešení důchodové reformy musí být v oblasti politických rizik. Hlavním problémem je nejistota občanů, jakým způsobem bude penzijní situace řešena. Je třeba jasné stanovisko nejen vlády, ale také jednotlivých politických stran. Tento první krok by rozhodně napomohl stabilitě penzijního systému.

Proč je tedy nutné důchodový systém měnit? Podle statistických výzkumů je systém neudržitelný z důvodu demografického vývoje. Prodlužuje se průměrná délka života a díky tomu se pobírá důchod stále déle, díky prodloužené průměrné délce života přibývá počet občanů pobírajících důchod a k celkovému zhoršení situace přispívá i všeobecně známý fakt, že stále klesá počet občanů v produktivním věku. Má-li být tedy průběžný systém v budoucnu finančně přibližně v rovnováze, je nutné vyrovnávat jeho rozhodující parametry, a to jak stranu příjmů důchodového účtu (tj. v míře odvodů a reálného zatížení jednotlivých skupin plátců pojistného: zaměstnanců, zaměstnavatelů i OSVČ), tak i stranu výdajů (především měnit nástup hranice důchodového věku, vážit výši důchodů vyplácených konkrétnímu počtu příjemců, modifikovat podobu valorizace apod.).

Ani fondový systém se nemůže v budoucnu vyhnout různým změnám. V podstatě neplní svůj hlavní účel, ke kterému byl v první polovině 90. let

---

⁴⁶ SYROVÝ, Petr. *Jak si spořit na důchod*. Praha, 2012, s. 36-37.

zkonstruován. Občan měl na svůj účet u penzijní společnosti odvádět po velmi dlouhou dobu takové množství peněz, aby jejich konečná suma byla tak vysoká, aby mu umožňovala přilepšení k důchodu v řádu několika tisíc korun měsíčně, a to do konce života. Drtivá většina klientů penzijního připojištění však spoří měsíční částky v řádech stokorun, které před odchodem do důchodu raději vyberou i za cenu, že nedostanou státní příspěvek.

Který důchodový systém je tedy lepší? Průběžný nebo fondový? V posledních desetiletích byly v České republice hodně časté úvahy (určitě s každou novou vládou) nad změnou důchodového systému. Řada ekonomů při vášnivých debatách v médiích ani není schopna posluchačům vysvětlit, z čeho při svých úvahách nad změnami systému vůbec vycházejí, což pak u veřejnosti vyvolává mnohé, někdy méně a někdy více oprávněné pochyby, že převládají zájmy několika mála vlivných finančních skupin nad většinovým zájmem společnosti.

Pokud bude zachován pouze I. pilíř důchodového systému, je jasné, že budoucí důchodci, z důvodu jejich stále vzrůstajícímu počtu, se budou dostávat na hranici chudoby, a i přesto lidé v České republice na své finanční zajištění ve stáří příliš nemyslí a spoléhají ve velké míře na stát. Účast v I. pilíři by měla být podle populace zachována také do budoucna. Státní pilíř je vnímán jako centrální a nenahraditelná součást důchodového systému. Stát je pro veřejnost garantem fungování důchodového systému i jeho případných reforem.

Z druhé strany je ale také jasné, že zajišťování se na období důchodu vlastními silami ve III. pilíři důchodového systému, se v české společnosti zatím dostatečně neprosadilo. Základní finanční nástroje tohoto soukromého zabezpečení tj. penzijní připojištění a životní pojištění, jsou využívány pouze částí populace. Systém penzijních fondů nepovažuje významná část obyvatel zatím za zcela důvěryhodný.

Podle uvedeného rozboru financování současného důchodového systému v České republice, který jsem rozepsala ve své bakalářské práci, jsem došla k závěru, že jedině kombinací obou metod financování, tj. průběžným a fondovým, lze snížit rizika celého důchodového systému.

ZÁVĚR

Co vlastně je důchodový systém? Důchodový systém je souhrn opatření, která vedou k sociální ochraně občanů ve stáří. Každý systém má svá pravidla a opatření, která směřují ke stejnému cíli, tj. zabezpečit občany ve stáří pomocí důchodového pojištění tak, aby se udržela jejich adekvátní životní úroveň.

Ať už je systém povinný, nebo dobrovolný, aby fungoval, musí být lidé motivováni k účasti. Musí vědět, na co přispívají a co z toho budou mít. Dnes se každý člověk mladší čtyřiceti let obává, že bude celý život platit do důchodového systému peníze, živit dnešní důchodce, ale sám se důchodu nedožije. Lidé potřebují vědět, na jaký důchod budou mít nárok, že jim ho stát bude garantovat a bude schopný závazkům dostát. Zároveň by ale systém měl vést lidi k větší zodpovědnosti. Systém může být státní, nebo soukromý, ale v každém případě by měl motivovat lidi odvést do systému dostatek prostředků. Když nikdo nebude chtít pracovat a když nikdo nebude chtít vychovávat děti (budoucí pracovní sílu), tak nikdo nebude mít ani důchody.

O fungování stávajícího důchodového systému jako celku se lidé cítí být informováni nedostatečně. Rezervy v informovanosti pociťuje populace především v otázce připravovaných reforem důchodového systému, zejména informace o stanovení výše důchodu, zvyšování hranice věku odchodu do důchodu apod. Také v případě systému penzijních fondů panuje určitý deficit obecné informovanosti o tom, jaké jsou vlastně možnosti klienta, jasné vysvětlení pravidel a celkový přehled o naspořených prostředcích.

Důchodový systém v České republice je velice široký pojem, u kterého můžeme říct, že je v neustálém vývoji. Vzhledem ke stárnutí obyvatelstva se dá předpokládat, že stát bude „nucen“ některé věci poupravit, pozměnit. Celkově se dá předpokládat, že takový důchodový systém jaký je u nás dnes, tady za deset, dvacet let nebude. Položila jsem sama sobě několik otázek, které jsou uvedeny v knize Doc. PhDr. Ing. Marka Loužka, Ph.D.,⁴⁷ a pokusila jsem se z uvedených skutečností a analýz podle svého názoru na ně odpovědět.

---

⁴⁷ LOUŽEK, MAREK. *Důchodová reforma*. Praha, 2014, s. 8.

Mělo by být zajištění ve stáří soukromým, nebo veřejným zájmem?

Jsem přesvědčená, že zájem by měl být z větší části veřejným zájmem. Když to povím hodně nadneseně, tak důchod je jakási forma odměny za celoživotní tvoření ekonomiky státu a nebylo by správné, aby se stát zříkal odpovědnosti za udržení životní úrovně svých současných i budoucích důchodců. Dnešní systém byl nastaven před více než sto lety, kdy se doba, kdy byl jedinec v důchodu, počítala na roky, nyní jsou to desítky let, takže není možné průběžný systém udržet bez systematických změn.

Zajištění ve stáří musí být i soukromým zájmem.

Je výhodnější spíše průběžný, nebo fondový důchodový systém?

Pro většinu lidí je výhodnější průběžný systém, protože je garantovaný státem, a to bez ohledu na to, jaké se připravují změny a jaká podle statistických vyhlídek do budoucna bude výše důchodu. Klienti fondovému systému jsou stále ještě opatrní. Jejich měsíční úložka je zatím v řádech sto korun, a to znamená, že při odchodu do důchodu nebude „přilepšení“ ke státnímu důchodu tak výrazné. Ono to je tím, že v lidech stále přetrvává nedůvěra v dlouhodobé produkty spoření, viz krach družstevních záložen, některých bank, investičních fondů, zneužití kupónové privatizace aj.

Mělo by být spoření do penzijních fondů dobrovolné, nebo povinné?

Cílem III. pilíře důchodového systému je, že klient má na základě smlouvy s penzijním fondem na svůj účet u něj odvádět, a sice po velmi dlouhou dobu (řádově desítek let), takové množství peněz, aby jejich konečná suma byla tak vysoká, aby mu umožňovala přilepšení k důchodu v řádu několika tisíc korun měsíčně, a to do konce života.

V současné době je v České republice přibližně třetina domácností, kde nemají naspořenou žádnou rezervu a v podstatě žijí od výplaty k výplatě. Lidem minimální mzdou nebo s minimálním vyměřovacím základem se asi bude špatně vysvětlovat, že musí povinně snižovat svojí současnou spotřebu ve prospěch spotřeby v budoucnosti, tj. za několik desítek let a ještě s nejistotou, zda se naspořené peníze neznehodnotí.

Podle mého názoru by mělo zůstat spoření do penzijních fondů dobrovolné. Zavedením povinnosti tohoto spoření by určitě nebylo dosaženo toho, že by lidé měli naspořenou mnoha set tisícovou částku v době odchodu do důchodu, ale určitě by jejich měsíční úložka po celou dobu placení byla v nejnižší možné výši.

Je česká důchodová reforma prováděná po roce 2010 správná?

V důsledku demografického vývoje v České republice je důchodová reforma správná a je potřeba v ní pokračovat. Ale tím nemyslím například zrušení zastropování věku odchodu do důchodu, nebo snižování parametrů pro samotný výpočet důchodu, nebo dokonce vyplácení důchodů podle počtu vychovaných dětí (jak je v současné době prezentováno v některých médiích). Takže podle mého názoru by se nová důchodová komise neměla zabývat tím, jak snižovat důchody v důsledku toho, že populace stárne a průměrná délka života se prodlužuje, ale hlavním jejím úkolem by mělo být to, jak na příjmové straně důchodového systému mít více finančních prostředků.

Je stárnutí populace tragédií, nebo příležitostí?

Stárnutí populace bychom se neměli děsit. Je důsledkem toho, že lidé plodí méně dětí a dožívají se vyššího věku. Obě tato fakta svědčí o blahobytu, nikoli o chudobě či hrozící katastrofě. Důchodové systémy je třeba reformovat. Zdravotní systémy se musí přizpůsobit. Hledejme úspory v oblasti školství a rodičovských sociálních dávek. Přestaňme však barvitě líčit nadcházející zkázu. Lidé se obávají stárnutí společnosti, protože je krokem do neznámého a protože žijeme v kultuře posedlé mládím. Obavy jsou však neopodstatněné. Když víme, že je nám přisouzeno v průměru osmdesát let, budeme žít jako teenageři ve dvaceti, zakládat rodiny ve třiceti nebo čtyřiceti, pracovat do sedmdesáti a v důchodu jezdit na dovolenou. Budeme-li mít delší, zdravější a produktivnější život, znamená to, že můžeme vytvořit větší bohatství během našeho aktivního života.⁴⁸

Cílem bakalářské práce bylo zmapovat důchodový systém v České republice, přiblížit širší veřejnosti základní principy fungování tohoto systému a nastínit jeho pravděpodobný vývoj do budoucna. Při vlastním zpracování jsem celý důchodový systém rozčlenila na menší systematické části, provedla jsem analýzu dokumentů, jednotlivých zákonů a archivních dat a také veřejných dokumentů a virtuálních dat.

Při rozboru průběžného i fondového financování důchodového systému pomocí SWOT analýzy jsem poukázala především na hrozby jednotlivých pilířů, ze kterých vyplývá skutečnost, že tím nejzávažnějším rizikem je politické riziko.

Koncem roku 2018 byla ustanovena důchodová komise, která má za úkol naplnit předvolební politické sliby voličům v tom smyslu, že je potřeba v tomto systému

---

⁴⁸ LOUŽEK, MAREK. *Důchodová reforma*. Praha, 2014, s. 94.

nastavit nová, pevná pravidla, aby byl zajištěn funkční mechanismus zabezpečující klidné stáří nám všem, s tím, že již není čas na nepromyšlené pokusy.

„Za posledních 30 let jsme se v oblasti penzí a přípravy na stáří nijak výrazně neposunuli. Musíme upustit od letité praxe, kdy jedni tvoří a druzí boří. K tomu je potřeba, aby byla nad podobou budoucího důchodového systému vedena diskuze napříč politickým spektrem, opřena o názory odborníků. Politická akce musí reagovat na výzvy, které s sebou přinášejí významné celospolečenské změny, které nás čekají v blízké budoucnosti. Budou se měnit sociální a ekonomické podmínky i věkové složení české populace. Je nezbytné se připravit na vývoj společenských procesů, zejména těch, souvisejících se zabezpečením na stáří. Pevně věřím, že právě ustavená odborná komise významně přispěje k rozklíčování stěžejních témat,“ uvedla ministryně Maláčová.⁴⁹

Důchodová komise má 44 zástupců parlamentních stran, úřadů, odborů, zaměstnavatelů, univerzit a neziskových organizací. Podle mého názoru je to dost velká škála odborníků, kteří by se měli shodnout na budoucí podobě průběžného a fondového financování důchodového systému. Necháme se překvapit.

V souvislosti s důchodovou reformou je třeba si uvědomit, že státem vyplácený důchod bude v budoucnu znamenat pouhé základní zabezpečení člověka na stáří, a že všechno navíc už bude jen a jedině na svobodné a dobrovolné volbě každého z nás, jak se na stáří zabezpečíme. Je potřeba abychom skutečnosti ohledně našich budoucích důchodů začali brát dostatečně vážně a aby ti, kteří ještě díky svému věku na to mají dostatek času, svými dlouhodobými úsporami nebo investicemi se na své stáří začali včas připravovat.

Představa, že se lidé vůbec nepřipravují na své budoucí stáří, je dětinská. Lidé si spoří v podobě cenných papírů, nemovitostí, pomocí dětí či jinými formami. Většinou si bude muset na stáří tvořit úspory každý, podle svých preferencí a potřeb. Někdo dává přednost vyšší spotřebě během produktivního života, a proto nižší během stáří, jiný naopak. Někdo si nedovede představit, že by i v důchodovém věku nepracoval a buduje si minimální úspory pro případ nemoci. To odpovídá svobodě volby. Svoboda s sebou nese i odpovědnost. Když se rozhodnu špatně, ponesu si důsledky sám.⁵⁰

---

⁴⁹ Tisková zpráva MPSV ze dne 30. ledna 2019 [online]. Praha, 2019 [cit. 2019-02-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/34981/TZ_Ministryne_Malacova_predstavila_komisi_pro_spravedliv_educody.pdf>.

⁵⁰ LOUŽEK, MAREK. *Důchodová reforma*. Praha, 2014, s. 74.

Zastávám také názor, že každý je zodpovědný sám za sebe. Stejně tak, jako každý může ovlivnit svým chováním, vzděláním a postoji svou životní úroveň, tak by se měl v době svého produktivního věku zajímat, jakým způsobem bude financovat své potřeby ve stáří. Chceme-li si udržet svou životní úroveň, nehledě na plány o cestování apod., nemůžeme se spoléhat jenom na stát. Musíme si zajistit dodatečný příjem. Tedy potřebujeme si během našeho produktivního věku naspořit dostatečný kapitál, ze kterého budeme moci v důchodovém věku čerpat pravidelnou rentu.

Stanovený cíl této bakalářské práce byl splněn a výsledky, které vplynuly z provedených analýz, zcela jistě poskytují srozumitelné informace budoucím důchodcům. Pro běžného občana jsou tyto informace jasným signálem, jak se kvalitně připravit v budoucnu na stáří.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. 400 s. ISBN 80-7367-040-2.
2. KAHOUN, Vilém, et al. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 1. vydání. Praha: Triton, 2009. 445 s. ISBN 978-80-7387-346-2.
3. KOTOUS, Jan - MUNKOVÁ, Gabriela - ŠTEFKO, Martin. *Obecné otázky sociální politiky*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2013. 169 s. ISBN 978-80-87439-08-1
4. KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ. *Sociální politika*. 5. aktualizované vydání. Praha: Codex Bohemia, 2010. 542 s. ISBN 9788073575854
5. LOUŽEK, MAREK. *Důchodová reforma*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2014. 102 s. ISBN 978-80-246-2612-3.
6. PEKOVÁ Jitka. *Veřejné finance Teorie a praxe v ČR*. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. 644 s. ISBN 978-80-7357-698-1.
7. PŘIB, Jan. *Kdy do důchodu a za kolik*. 13. aktualizované vydání. Praha: Právo pro každého, 2011. 144 s. ISBN 978-80-247-4090-4.
8. PŘIB, J., VOŘÍŠEK, V. *Důchodové předpisy s komentářem*. 7. aktualizované vydání. Olomouc: Anag, 2012. 584 s. ISBN 978-80-7263-736-2.
9. RYTÍŘOVÁ, Lucie. *Důchodový systém v České republice*. 1. vydání. Olomouc: Anag, 2013. 118 s. ISBN 978-80-7263-821-5.
10. SYROVÝ, Petr. *Jak si spořit na důchod*. 1. vydání Praha: GRADA Publishing, a.s., 2012. 160 s. ISBN 978-80-247-4479.
11. VOŘÍŠEK, Vladimír. *Zákon o důchodovém pojištění, komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 486 s. ISBN 978-80-7179-576-6.
12. VOSTATEK, Jaroslav. *Penzijní teorie a politika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 288 s. ISBN 978-80-7400-571-8.
13. ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Pojistné na sociální zabezpečení*. 6. vydání. Olomouc: Anag, 2014. 159 s. ISBN 978-80-7263-861-1.

Elektronické zdroje

1. ARGUMENT. *V penzích reforma či revoluce?* [online]. 10. 10. 2018 [cit. 2019-02-12]. Dostupné z WWW: <<http://casopisargument.cz/2018/10/10/v-penzich-reformaci-revoluce/>>.
2. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Věková struktura. Projekce obyvatelstva* [online]. [cit. 2019-01-17]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/staticke/animgraf/projekce_1950_2101/index.html?lang=cz>.
3. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Cizinci*. [online]. 2018 [cit. 2019-01-25]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_zamestnanost>.
4. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaměstnávání cizinců*. [online]. 2018 [cit. 2019-01-25]. Dostupné z WWW: <<https://portal.pohoda.cz/zakon-a-pravo/pracovni-pravo/zamestnavani-cizincu/?css=print>>.
5. ČSSZ: *80 let sociálního pojištění* [online]. Praha. 2004. [cit. 2018-11-21]. Dostupné z WWW: <<https://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/informacni-materialy/publikace.htm>>.
6. ČSSZ. *Národní pojištění*. [online]. 2015 [cit. 2019-01-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.cssz.cz/cz/casopis-narodni-pojisteni/>>.
7. ČSSZ. *Důchodci v ČR v časové řadě*. [online]. [cit. 2019-01-17]. Dostupné z WWW: <<https://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/statistiky/duchodova-statistika/>>.
8. DEMOGRAFIE. *Demografické stárnutí ČR podle výsledků projekce*. [online]. 2012 [cit. 2019-01-17]. Dostupné z WWW: <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=824>.
9. DůchodováReforma.cz: *II. pilíř budoucích českých důchodců* [online]. Praha 2016 [cit. 2019-01-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.duchodovareforma.cz/duchodove-sporeni-2/ii-pilir-budoucich-ceskych-duchodcu/>>.
10. MINISTERSTVO FINANCÍ. *Hospodaření systému důchodového pojištění* [online]. 2019 [cit. 2019-01-17]. Dostupné z WWW: <<https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/hospodareni-systemu-duchodoveho-pojisten>>.
11. MPSV ČR: *Důchodové pojištění* [online]. Praha [cit. 2019-01-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/3>>.

12. Penzijní připojištění – výše státního příspěvku. *Státní příspěvky* [online]. 2012 [cit. 2018-12-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.penzinavic.cz/clanky/statni-prispevky-a-danove-vyhody-penzijniho-pripojisti-po-duchodove-reforme>>.
13. Penzijní společnost České pojišťovny. *Předdůchody*. [online]. Praha 2017 [cit. 2019-02-04]. Dostupné z WWW: <<https://www.pfcp.cz/vse-o-penzich/predduchody>>.
14. RUDOLFOVÁ, Veronika a Vít SAMEK. *Důchodová reforma a její vliv na ekonomickou konkurenceschopnost a sociální soudržnost* [online]. Praha: Filozofická fakulta UK, 2010 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z WWW: <http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/497_038%20%20Rudolfova,%20Samek.pdf>.
15. ŠIMEK, Robert. *Otto von Bismarck: Důchody od kancléře* [online]. 2015 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <<https://www.euro.cz/byznys/otto-von-bismarck-duchody-od-kanclere-901434>>.
16. Tisková zpráva MPSV ze dne 30. ledna 2019. [online]. Praha, 2019 [cit. 2019-02-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/34981/TZ_Ministryne_Malacova_predstavila_komisi_pro_spravedlive_duchody.pdf>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 155 ze dne 30. června 1995 o důchodovém pojištění. In ASPI [právní informační systém]. Praha: Wolters Kluwer ČR [vid. 2018-11-21].
2. ČESKO. Zákon č. 589 ze dne 20. listopadu 1992 o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. In ASPI [právní informační systém]. Praha: Wolters Kluwer ČR [vid. 2018-11-21].

SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ

Tab. 1: Třípilířový systém Světové banky

Tab. 2: Procentní sazby pojistného platné do roku 2009 dosud

Tab. 3: Přehled státních příspěvků podle konkrétní výše měsíčního vkladu účastníka

Tab. 4: Doba pojištění nutná pro vznik nároku na důchod

Tab. 5: Důchodový věk – v kolika letech je možné odejít do důchodu

Tab. 6: SWOT analýza pro průběžný systém financování DS ČR

Tab. 7: Hospodaření systému důchodového pojištění v letech 1996 – 2018 (v mld. Kč)

Tab. 8: Vývoj složení obyvatelstva ČR podle hlavních věkových skupin, mezi roky
2010 – 2065, v %

Tab. 9: Počty starobních důchodců a z toho počty důchodců s předčasným důchodem

Tab. 10: Počet obyvatel České republiky v jednotlivých letech v tis. osob

Tab. 11: Vývoj průměrné délky pobírání řádného starobního důchodu

Tab. 12: SWOT analýza pro fondový systém financování DS ČR

Tab. 13: Porovnání průběžného a fondového systému financování DS

Graf 1: Počty důchodců s předčasným důchodem

Graf 2: Celková porodnost na ženu v ČR v jednotlivých letech

Graf 3: Počet obyvatel České republiky ve věku 65 a více v tis. osob

Obr. 1: Schéma systémů sociálního zabezpečení v České republice

Obr. 2: Projekce obyvatelstva, strom života pro rok 2010 a 2050